

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**O ETICKÝCH ASPEKTOCH VZŤAHOV V SUDCOVSKEJ
A ADVOKÁTSKEJ PROFESII**

Bakalárska práca

Študijný program: aplikovaná etika – etika profesijných činností

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ: JUDr. Viola Takáčová

Konzultant: RNDr. Alena Minárová, PhD.

Nitra 2011

Janka Šimová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Janka Šimová
Študijný program: aplikovaná etika - etika profesijných činností (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 2.1.5 etika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: O etických aspektoch vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii

Anotácia: Cieľom práce je priblíženie profesie sudcov a advokátov, ich vzťahov k verejnosti, ktoré sú determinované nielen ich povinnosťami vyplývajúcimi z právneho poriadku, ale i povinnosťami etickými. Spoločné etické princípy výkonu oboch profesií môžeme vymedziť ako povinnosť rešpektovať princíp spravodlivosti, zodpovednosti, korektnosti, slušnosti, čestnosti, svedomitosti a toľerancie, dôstojnosti a odbornosti.

Školiteľ: JUDr. Viola Takáčová
Konzultant: RNDr. Alena Minárová, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Katedra: KVAE - Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Dátum zadania: 29.01.2010
Dátum schválenia: 13.12.2010

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
vedúci katedry

Abstrakt

ŠIMOVÁ, Janka: *O etických aspektoch vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii*. [Bakalárska práca] Šimová Janka: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: JUDr. Viola Takáčová. Konzultant: RNDr. Alena Minárová, PhD. Stupeň: bakalár. Nitra: FF UKF, 2011. 45 s.

Predkladaná bakalárska práca má teoretický charakter. Pri jej spracovaní bola použitá komparatívna, kompilačná a hodnotiacia metóda. Práca je zameraná na priblíženie profesie sudcov a advokátov, ich vzájomných vzťahov, ako aj vzťahov k verejnosti, ktoré nie sú založené iba na detailnej interpretácii a aplikácii právnych noriem, ale aj na morálnych hodnotách a etických princípoch. Obsah práce je rozdelený do troch na seba nadväzujúcich kapitol. Prvá kapitola je zameraná na vymedzenie základných etických pojmov a charakteristiku profesijnej etiky právnika. Poukazuje na súvislosti a odlišnosti právnych a morálnych noriem. Druhá kapitola predstavuje postavenie sudcu a advokáta v našej spoločnosti. Pozornosť venuje základným princípom etiky sudcu ako aj etickým povinnostiam advokáta ku klientovi, k súdu, advokátskej komore a kolegom. Tretia kapitola je zameraná na etické aspekty vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii. Rozoberá jednotlivé etické princípy a poukazuje na ich dôležitosť pri výkone oboch profesií.

Prácu dopĺňa zoznam použitej literatúry.

Kľúčové slová: etika, etické princípy, sudca, advokát.

Abstract

ŠIMOVÁ, Janka: *On Ethical Aspects of Relationships at a Profession of a Judge and Advocate*. [Bachelor Thesis] Šimová Janka: Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Arts, General and Applied Ethics Department. Instructor: JUDr. Viola Takáčová. Consultant: RNDr. Alena Minárová, PhD. Degree: Bachelor. Nitra: FA CPU, 2011. 45 pg.

The submitted Bachelor Thesis has a theoretical character. Comparative, compilation and evaluation method have been used to process it. The Thesis is intended to detail a profession of judges and advocates, their mutual relationships as well as relationships with public which are not based only on detailed interpretation and application of legal standards, but mainly on moral values and ethical principles. The contents of the Thesis has been divided into three chapters succeeding each other. The first chapter has been focused on specification of basic ethic terms and characteristics of lawyer's professional ethics. It has pointed out the connections and differences of legal and moral standards. The second chapter deals with a position of a judge and advocate in our society. It has brought attention to basic principles of judge's ethics as well as ethical obligations of an advocate towards a client, a court, the Bar Association and colleagues. The third chapter has been focused on ethical aspects of relationships in a profession of a judge and an advocate. It has discussed particular ethical principles and pointed out their importance while performing both professions.

The Thesis has been completed by References.

Key words: ethics, ethical principles, judge, advocate.

Obsah

Úvod	7
1 Miesto a význam etiky v práve	9
1.1 Charakteristika etiky	9
1.2 Charakteristika profesijnej etiky	12
1.3 Morálka a právo	14
2 Právnik ako subjekt právnickej etiky	17
2.1 Právnik ako sudca	17
2.1.1 Etika sudcu.....	18
2.2 Právnik ako advokát.....	22
2.2.1 Vzťahy v advokácii.....	23
3 Etické aspekty vzťahov sudcov a advokátov	29
3.1 Princíp spravodlivosti, zodpovednosti a dôstojnosti.....	30
3.2 Princíp korektnosti, slušnosti, čestnosti, svedomitosti a tolerancie	33
3.3 Princíp odbornosti a všeobecnej vzdelanosti	39
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	44

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Pozitívna a negatívna formulácia zlatého pravidla.....	10
Obrázok 2 Spoločné etické princípy výkonu profesie sudcu a advokáta.....	30

Úvod

Etika sa už od čias najväčšieho mysliteľa staroveku Aristotela pokladá za praktickú filozofiu. Hľadá všeobecnú zásadu, ktorá by človeku v praktickom živote umožnila rozlíšiť dobré od zlého, mravné do nemravného, spravodlivé od nespravodlivého. V pluralitnej spoločnosti je jej úloha nenahraditeľná, pretože na základe svojich princípov učí ľudí vzájomnému porozumeniu, humánnosti, rešpektovaniu ľudskej dôstojnosti.

V súčasnej dobe nie všetci jedinci, spoločenské či profesijné skupiny majú vnútorné osvojené morálne hodnoty a základné etické princípy. Pre svoje neetické správanie a konanie sú častou témou kritických debát. V súčasnosti je na Slovensku v očiach verejnosti a médií asi najviac kritizovanou profesia sudcu a advokáta. To bol práve dôvod, prečo sme si za tému záverečnej práce vybrali etické aspekty vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii. Našou snahou bude poukázať na úzke prepojenie profesiu sudcu a advokáta s etikou a morálkou, ako aj na ich vysokú úroveň morálnych vlastností.

V prvej kapitole práce sa budeme venovať vymedzeniu základných etických pojmov a charakteristike profesijnej etiky právnika, ktorá na základe etických hodnôt pomáha zvyšovať mravnú úroveň sudcovskej i advokátskej profesie. Uvedieme názory významných filozofických predstaviteľov na prirodzené a pozitívne právo, ktoré je podstatou výkonu oboch profesií. Poukážeme na súvislosti a odlišnosti morálnych a právnych noriem, ako základných regulátorov správania.

V druhej kapitole predstavíme postavenie sudcu a advokáta v našej spoločnosti. Sudca je autorita, ktorá vykonáva súdnu moc. Ako tretia osoba vstupuje do sporov, kde sa iní nevedia dohodnúť a rozhoduje na koho strane je právo. Pri výkone svojho povolania však nevystačí iba s textom práva, mal by mať osvojené aj morálne hodnoty a preto v tejto časti práce sa zameriame na základné princípy etiky sudcu. Pozornosť budeme venovať princípu nezávislosti, ktorého dodržiavanie závisí predovšetkým od pevnosti charakteru, morálnych vlastností a osobnej zraniteľnosti sudcu, pretože ak je sudca zraniteľný, ľahko podľahne korupcii. Vysvetlíme aj ďalšie etické princípy nevyhnutné pre správny výkon profesie sudcu. Zameriame sa aj na vzťah advokáta a klienta, ktorého podstatou je vzájomná dôvera. Advokát má množstvo etických povinností založených na úcte k morálnym hodnotám nielen voči klientovi, ale aj voči súdu, advokátskej komore a kolegom, preto v tejto časti práce opíšeme ich dôležitosť pri správnom výkone profesie advokáta.

V tretej kapitole práce sa zameriame na etické aspekty vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii, ktoré sa na rozdiel od právnych princípov vývojom ľudstva nezmenili a v rovnakej podobe platia až dodnes. Profesia sudcu i advokáta je potrebná na rôznych úrovniach spoločnosti, ale ich činnosť je spoločensky užitočná až vtedy, keď jej základom sú etické princípy, na ktorých dôležitosť chceme poukázať v tejto časti práce. Najdôležitejším princípom výkonu oboch profesií je princíp spravodlivosti, ktorý patrí k najstarším etickým pojmom. Sudca je osoba, ktorá na základe právnych predpisov a svojho najlepšieho vedomia a svedomia hľadá objektívnu spravodlivosť. Advokát na rozdiel od sudcu hľadá subjektívnu spravodlivosť pre svojho klienta. Aby mohli chrániť spravodlivosť a brániť krivde a bezpráviu, mali by disponovať vysokou úrovňou odborných znalostí, čo vysvetlíme v závere práce. Sudcovia i advokáti pri vzájomných kontaktoch aplikáciou etických princípov vytvárajú harmóniu medzi súdnictvom a advokáciou, čo je nevyhnutným predpokladom pre fungovanie spravodlivej a humannej spoločnosti.

Cieľom bakalárskej práce je priblíženie profesie sudcov a advokátov, ich vzájomných vzťahov, ako aj vzťahov k verejnosti. Našou snahou bude poukázať nato, že tieto vzťahy nevyplývajú iba z právnych predpisov, ale sú založené aj na morálnych hodnotách a etických princípoch, najmä na princípe spravodlivosti, zodpovednosti, dôstojnosti, korektnosti, slušnosti, čestnosti, svedomitosti, tolerancie, odbornosti a všeobecnej vzdelanosti. Našou snahou bude poukázať na to, že sudcovská i advokátska profesia nie je založená iba na detailnej interpretácii a aplikácii právnych noriem, ale aj na dodržiavaní najvyšších štandardov etického správania.

1 Miesto a význam etiky v práve

Človek každodenne pri svojej činnosti vstupuje do rozličných medziľudských vzťahov. Pretože etické princípy a verejná mienka na udržanie rovnováhy a harmónie v medziľudských vzťahoch už neboli postačujúce, bolo potrebné stanoviť regulačné mechanizmy, ktoré by zabránili možnému násiliu a chaosu v spoločnosti. Preto vzniklo právo. Etika má nezastupiteľné miesto pri tvorbe práva, pretože ovplyvňuje zákony, je východiskom pre právo.

1.1 Charakteristika etiky

Etika je filozofická disciplína, ktorá sa zaoberá mravnými javmi v najširšom slova zmysle. Etika už od čias Aristotela, najväčšieho mysliteľa staroveku a autora prvej európskej učebnice etiky, ktorý sa zaoberal filozofiou, logikou, históriou, psychológiou, etikou, estetikou sa chápe ako praktická filozofia z dôvodu, že nám pomáha riešiť praktické morálne problémy, do ktorých človek každodenne vstupuje. Chce človeka naučiť čo je pre neho v živote nesmierne dôležité, a to je chápať čo je spravodlivosť, rozlišovať dobro od zla, vedieť sa správať k iným ľuďom. Aristoteles učenie o mravnosti, ale súčasne aj mravnosť samu pomenoval pojmom etika. Vďaka nemu etika, ako filozofická disciplína, dostala svoje pomenovanie a nechala si ho až dodnes (Miedzgová, 2003, s. 12).

Anzenbacher (1994, s. 18) uvádza, že „etymológia slov „etický“ a „morálny“ ukazuje na pôvodné sociálne uplatnenie mravných javov do spoločných mravov, zvykov, zákonov a tradícií“. Neskôr tieto slová získavajú subjektívny a individuálny aspekt osobného mravného zmýšľania a charakteru.

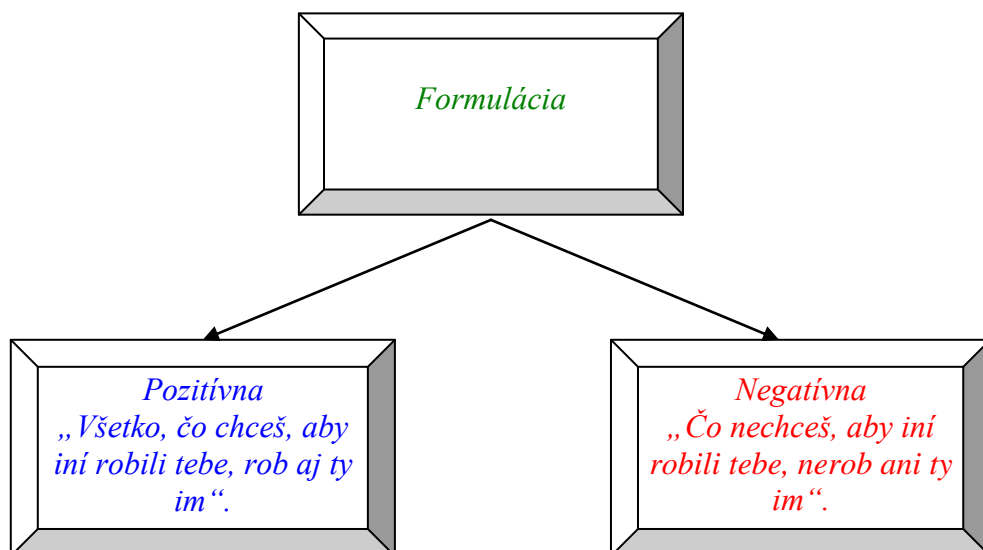
Etika podľa Agafonovej (2006, s. 2) „skúma ľudské správanie z hľadiska jeho morálnej hodnoty, usiluje sa nájsť meradlo, ktoré by človeku umožnilo rozhodnúť, čo je dobro a zlo, česť, dôstojnosť, čo je spravodlivé a nespravodlivé, v čom spočíva ľudské šťastie, kde hľadať zmysel života“. Otázku zmyslu života si kladieme vo chvíľach osobných tragédií, keď musíme prehodnotiť svoje životné smerovanie. Túžime po životnej istote, bezpečí a vtedy nám prichádza na pomoc etika.

Človek je človekom od narodenia, či už je civilizovaný alebo necivilizovaný, nie je mravný od prirodzenosti. Jeho život je sprevádzaný množstvom príkazov, zvykov, noriem, právnych predpisov, ktoré ovplyvňujú jeho správanie. Podľa ich plnenia sú jeho činy

hodnotené ako správne alebo nesprávne, morálne alebo nemorálne. Aj keď človek koná podľa noriem, jeho konanie môže aj tak byť eticky bezcenné, lebo etická hodnota nezáleží na dodržiavaní normy, ale od vôle a spôsobu ako túto normu plníme (Rubeš, 1991, s. 493).

Zlaté pravidlo etiky (regula aurea) je prastarým kritériom posúdenia správneho konania, ktoré grécka kultúra pozná už od 5. storočia pred n.l. „Zlaté pravidlo nehovorí o záväznom obsahu nejakého konania. Je iba prostriedkom overenia jeho správnosti“ (Klopfer, 1995, s. 11). Vyžaduje, aby sme sa na svoje konanie pozerali z hľadiska človeka, ktorý bude znášať jeho následky. V etických dejinách sa zlaté pravidlo vyskytuje v pozitívnej a negatívnej formulácii.

Obrázok 1 Pozitívna a negatívna formulácia zlatého pravidla (Klopfer, 1995, s. 11).

Podľa Anzenbachera (1994, s. 18) „mravné hodnotenie má primárne medziľudský aspekt, jeho prijateľnou formuláciou môže byť zlaté pravidlo“. Zlaté pravidlo vyjadruje, že k iným ľuďom sa máme správať tak, aby sme neohrozili ich blaho a šťastie.

Existuje veľa etických teórií, ale aj napriek tomu podľa Miedzgovej (2003, s. 3) „každá etika verí, že existuje dobro a je možné poznať ho, verí v ľudskú spolupatričnosť rovnako ako v dôstojnosť každého človeka, uznáva slobodu, a teda aj zodpovednosť v našom konaní“.

Etika nám neudáva, či máme alebo nemáme platiť dane, či môžeme alebo nemôžeme klamať. Jej jedinou úlohou je nájsť princíp, ktorý by človeku pomohol pri rôznych životných situáciách rozlíšiť dobré od zlého, mravné od nemravného. „Človek si

vytvoril etiku ako nástroj na skúmanie toho, čo je pre neho v praktickom živote nesmierne dôležité, na skúmanie morálky“ (Vajda, 2004, s. 13).

Morálka nie je výtvorom jednotlivca alebo spoločenskej skupiny, ale je fenoménom, ktorý sa postupne vyvíjal, stále existuje a ani nastupujúce generácie sa nemôžu bez nej zaobiť.

Podľa Miedzgovej (2003, s.13) „morálku môžeme charakterizovať ako súhrn kladných hodnôt, ktoré vyznávame a o ktoré sa vo svojom živote usilujeme. Sú to aj pravidlá, ktoré nás vedú ku kladným hodnotám a nabádajú nás vystríhať sa zlých skutkov“. Morálka vlastne predstavuje obraz toho, ako by mal človek morálne žiť, pričom nevyhnutnou podmienkou morálneho života je existencia človeka ako osobnosti.

Morálka určitým spôsobom zasahuje do všetkých oblastí života a považuje sa za najstarší regulátor správania. Na rozdiel od etiky má konkrétneho nositeľa, ktorý sa podľa svojej osobnej, slobodnej voľby rozhoduje pre určitý druh správania. „Morálka nie je iba vecou poznania, ale predovšetkým ľudského sebauvedomenia a ním orientovaného správania, je záležitosťou svedomia, ktoré túto orientáciu odobruje a „oceňuje“ jej výsledky, presvedčenia ustavične konfrontovaného s nárokmi každodenného života, je vecou jedinečnej a pritom slobodnej bytosti, ktorá je zodpovedná za svoje počínanie nielen sebe samej, ale pospolitosti, ktorej vďačí za svoju vedomú existenciu a napokon všetkému, čo túto existenciu, čiže toto sebavedomé a slobodné jestvovanie umožňuje“ (Diatka, 2005, s. 74).

V praxi sa veľmi často termín morálka zamieňa za termín mravnosť. Je preto dôležité si uvedomiť, či medzi týmito dvoma termínmi je zhoda, alebo sa vzájomne odlišujú. Veľa filozofov je toho názoru, že existuje medzi nimi zhoda. Naopak niektorí filozofi morálku chápu ako morálne vedomie a mravnosť chápu ako mravy, obyčaje praktického správania sa. Avšak v praktickom dorozumívaní u laickej verejnosti sa obidva termíny používajú synonymne.

Mravnosť v najvšeobecnejšom poňatí znamená dobrotu, ľudskosť. Umožňuje nám orientovať sa v osobnom i spoločenskom živote tak, aby sme zaujímali humánne, ľudské stanoviská. Nie každý disponuje dostatkom humánnosti, preto sa mravnosť stáva pre človeka akýmsi kompasom, ktorý mu udáva morálny smer. Ak máme konať mravne, musíme vedieť rozlíšiť čo je pre nás dobré a čo zlé, čo optimálne a v šťastí rozvíja náš život a naopak, čo nás ničí (Čečotová, 2005, s. 11).

Ak uvažujeme o hodnote nášho života, rozmýšľame nad dvomi vecami, a to šťastím a mravnosťou. Či dobrota a mravnosť sú podmienkami šťastného života sa v dejinách etiky

stretávame s dvomi protichodnými názormi. Podľa stoikov len mravne dokonalý človek môže byť šťastný, pretože niet šťastia tam, kde niet mravného života. „Cieľom človeka nemá byť blaženosť, lež cnosť, ktorá sa stáva blaženosťou. Cnosť nepredstavuje jeden čin, ale celý človek“ (Vajda, 2004, s. 203). Z uvedeného nám teda vyplýva, že človek s morálnymi zásadami môže byť aj nešťastný, ale šťastný nemôže byť nikdy človek bez morálky.

Filozofovia zdôrazňujú súlad medzi dobrotou a šťastím, paradoxne, ostatní to vidia ako nesúlad. Zdôvodňujú to tým, že hlavne morálny človek je v živote nešťastnejší, pretože ho viac trápi cudzie nešťastie. Porovnaním obidvoch názorov dospejeme k záveru, že každý z nich má v určitom zmysle svoju pravdu. V tejto súvislosti sa nám natíska otázka, či sa dá s mravnosťou narodiť. Odpoveď je jednoznačná, nie, miera mravnosti u človeka nie je vrodená, ale závisí od mravného charakteru ľudí, s ktorými sa stretáva a od spoločenského prostredia, v ktorom sa pohybuje. Vplyvom týchto faktorov sa postupne formuje jeho mravnosť, morálne zásady už nepociťuje ako vonkajší nátlak okolia, ale ako svoje vlastné morálne presvedčenie (Čečotová, 2005, s. 11-17). Môžeme teda povedať, že etika a morálka nie sú vrodené, ale dá sa im naučiť.

Morálku si neosvojuje spoločnosť, ale ľudský jedinec. Diatka (2001, s. 65) uvádza, že: „Môžeme apelovať na spoločnosť tak, že jej adresujeme etický program, ale vychovávať eticky musíme každého človeka osve, každého inak, každého znovu, pretože aj touto výchovou sa stáva človek, v kresťanskom ponímaní slobodnou bytosťou“. Považujeme za potrebné klásť väčší dôraz na etickú výchovu, na presadzovanie takého správania a konania človeka, ktoré je vysoko morálne, pretože čím je vyššia morálna úroveň jednotlivcov a celej spoločnosti, tým je väčšia harmónia v medziľudských vzťahoch.

1.2 Charakteristika profesijnej etiky

Každá profesijná etika, a teda aj etika právnicka pomáha hľadať identitu profesie. Profesijná etika nie je módnym trendom 21. storočia, ale je ochranným pilierom na záchranu prestíže povolání a súčasne je vyjadrením toho, akým hodnotám má konkrétna profesia slúžiť.

Podľa Janotovej a kol. (2005, s. 17) „pod týmto pojmom sa rozumie jedna zo súčastí aplikovanej etiky, ktorá reflektuje etické aspekty pohľadov a problémov vznikajúcich v rámci určitých povolání. Profesijná etika sa venuje etickým normám a hodnotám a taktiež povinnosti ich dodržiavania v konkrétnej profesii“. Pomáha zvyšovať

mravnú úroveň profesie, pretože čím je profesijná skupina vyspelejšia, tým kladie vyššie morálne a profesionálne nároky na svojich členov.

Krsková (1994, s. 21) uvádza, že: „Poslaním profesijnej etiky je vytvárať koncepciu určitého povolania vo vzťahu ku škále spoločenských hodnôt, ktorým má toto povolanie slúžiť“. Medzi tieto spoločenské hodnoty patria hlavne:

- sloboda a sebaurčenie znamená, že človek aj napriek vlastným omylom chce byť strojom svojho šťastia a nieť zaň zodpovednosť,
- ochrana pred bezprávím znamená, že človek by mal byť chránený pred útokmi na vlastnú integritu,
- rovnosť príležitostí znamená, že ľuďom má byť poskytnutá rovnaká možnosť podieľať sa na spoločnosť dobre,
- súkromie znamená, že každý má právo na intimitu a ochranu osobných údajov,
- minimálny blahobyť znamená zabezpečenie osobných potrieb a dôstojného života človeka.

Celospoločenský význam profesijných etík, okrem toho, že pomáhajú hľadať identitu profesie, spočíva aj v tom, že nositeľom jednotlivých profesií neumožňujú, doslova zakazujú stavať svoje osobné záujmy nad záujmy profesijnej skupiny.

Profesijná etika právnika je systém noriem, ktorý upravuje povinnosti právnika ku klientovi, súdu a kolegom. Čipkár (2003, s. 96) uvádza, že: „Profesijná etika právnika (resp. právnická etika) je určená špecifickosťou profesionálnej činnosti právnika, osobitosťami jeho mravného, morálneho i sociálneho statusu. Právnik pri výkone svojho povolania (ako sudca, prokurátor, vyšetrovateľ a pod.) svojím rozhodovaním ovplyvňuje osudy mnohých ľudí, a preto musí mať rozvinutý cit pre zodpovednosť za svoju činnosť, riešenia a prijímané rozhodnutia“.

V dnešnej modernej dobe však človeku na odborný a profesionálny výkon povolania nestačia iba vedomosti a morálne zásady, musí mať aj kladný postoj k práci, tzv. étos povolania. Podľa Brezinku (1996, s. 156) „myslia sa ním morálne postoje, ktoré má človek k svojej profesionálnej práci a k zvláštnym úlohám a povinnostiam svojho povolania“.

V súčasnosti je samozrejmé, že každá profesijná skupina si na udržiavanie dobrých morálnych vzťahov a aj ako prevenciu pred rozličnými morálnymi pokleskami svojich členov vytvára vlastné pravidlá správania, ktoré sú zakotvené v ich etickom kódexe.

Podľa Krskovej (1994, s. 32) „etický kódex predstavuje normatívny systém, vyznačujúci sa vnútornou koordinovanosťou a presnou štruktúrou. Spravidla upravuje

vzájomné práva a povinnosti odborníka a klienta, vzťahy k tretím osobám, vrátane súdu, k spoločnosti, jej orgánom a inštitúciám. Býva formulovaný tak, aby slúžil ako inšpiratívny sprievodca pre členov profesie a zároveň ako základ pre kárne konanie“. Hlavne v súčasnej dobe, keď je vzťah verejnosti k určitým profesiám, hlavne k právnickej profesii, plný kritiky a podozrení z korupcie má mimoriadny význam, pretože už len jeho existencia je predpokladom férového jednanja. Kódexy sa vyskytujú najmä v profesiách, kde predmetom záujmu je človek. Dôkazom toho je aj najstarší kódex, tzv. Hippokratova prísaha, ktorá sa týka profesie lekára.

V praxi pri výkone povolania sa dosť často stretávame s typickou chybou etických kódexov, že väčšinou uvádzajú, ktoré konanie je nemorálne, ale ako konať morálne uvádzajú veľmi zriedka. Ľuďom sa často pri výkone povolania stáva, že urobia nesprávne rozhodnutia, preto je potrebné, aby aj v tejto rovine im bol etický kódex nápomocný. Samozrejme, že kódex nemôže obsahovať podrobné riešenie všetkých problémových situácií, ktoré vznikajú pri výkone tej ktorej profesie. Ak má byť pre človeka akýmsi morálnym kompasom, mal by vysvetľovať hlavne eticky nejasné situácie. Ak etický kódex spĺňa iba formálnu funkciu, môže sa veľmi ľahko stať, že jednotlivec alebo spoločenská skupina si ho neosvojí, ale ho iba navonok akceptuje.

1.3 Morálka a právo

Na reguláciu konania a správania ľudí mravy a obyčaje, ktoré už existovali a ani verejná mienka ako regulátor správania nepostačovali. Preto spoločnosť, aby udržala medziľudské vzťahy v súlade a zabránila možnému násiliu, musela stanoviť pravidlá a regulačné mechanizmy, ktoré by pomohli občanom orientovať sa v spoločnosti tak, aby mohli uplatňovať svoje práva a súčasne kvalitne plniť svoje povinnosti. Preto sa vyvinulo právo.

Právo existuje od nepamäti a delí sa na dve základné skupiny, a to prirodzené právo (*ius naturale*) a pozitívne právo (*ius positivum*). Podľa starovekých filozofov Platóna a Aristotela je právo prirodzeným systémom práv a povinností, ku ktorým má človek prirodzené sklony. Zastávajú názor, že právo je mierou hodnoty toho, čo je dobré a čo zlé a je potrebné na udržanie harmónie v spoločnosti. Za základ práva považujú spravodlivosť, ako najvyššiu morálnu vlastnosť. Stredovekí filozofi považujú boží rozum za absolútny zdroj prirodzeného práva. Úplne odlišný názor na prirodzené právo má predstaviteľ novovekého právneho myslenia T. Hobbes. Podľa neho prirodzené právo nie je zárukou spravodlivosti ako u starovekých filozofov, ale zákony vytvorené štátom. Vychádza z

názoru, že ľudia nie sú morálni sami od seba, ale že dobro konajú len zo strachu pred sankciami a smrťou (Čečetová, 2005, s. 23-27).

Zhrnutím starovekej, stredovekej a novovekej teórie prirodzeného práva konštatujeme, že všetky tri sa zhodujú v tom, že prirodzené právo je prirodzený, stabilný jav, ktorý nezávisí od ľudskej vôle.

Morálka a právo sú základné regulátory správania a konania ľudí. Dost' často regulujú tie isté spoločenské vzťahy, preto je potrebné skúmať, v čom sa zhodujú a v čom sa líšia.

Morálne normy sú všel'udské a vyjadrujú základné ľudské hodnoty. Jednotlivec si ich osvojuje od najútlejšieho veku pomocou tradícií a zvykov. Morálne normy nie sú záväzné a nie sú formálne publikované, preto môžu na rozdiel od právnych noriem pružnejšie reagovať na rozličné situácie v živote človeka. Ich platnosť je neobmedzená. Plnenie morálnych noriem závisí od morálneho uvedomenia človeka, od jeho svedomia, čestnosti, zodpovednosti a spravodlivosti (Miedzgová, 2003, s. 58).

„Etické normy na rozdiel od právnych noriem nie sú podporované ani vynútiteľné inštitúciami, ale verejnou mienkou, ktorá koriguje správanie sa jednotlivca“ (Janotová a kol., 2005, s.14). Môžeme teda povedať, že nedodržiavanie morálnych noriem nie je vynútiteľné štátnymi inštitúciami, ale verejnou mienkou a vlastným svedomím. Morálne normy učia žiť človeka lepším a kvalitnejším životom.

Naopak právne normy sú záväzné pre všetkých členov spoločnosti a ich aplikáciu vykonávajú súdy. Zákonodarcom sú presne formulované a presne určujú oblasti, ktorých sa týkajú. Miedzgová (2003, s. 58) uvádza, že: „Platnosť zákona je časovo vymedzená. Zákon či predpis platí dovtedy, kým spĺňa svoju spoločenskú úlohu“. Ak prestane plniť svoj účel, zákonodarca vytvorí novú právnu normu. Právne normy presne určujú, ktoré správanie je pre človeka dovolené a ktoré je zakázané.

Podľa Anzenbachera (1994, s. 111) právne normy sa líšia od morálnych noriem tým, že ich účinnosť je garantovaná štátnou mocou. Nedodržiavanie právnych noriem je sankcionované vo forme trestov.

Porovnaním súvislostí a odlišností vo vzťahu morálky a práva musíme pripustiť, že v niektorých oblastiach každodenného života sa morálka a právo prekrývajú a naopak, v niektorých oblastiach sú veľmi odlišné. Napríklad, rodinné právo, ktoré upravuje vzťahy manželov, starostlivosť a výchovu detí, je veľmi ovplyvnené morálnymi normami.

Naopak niekedy sa stretávame s takým konaním jednotlivcov či spoločenských skupín, kde právna norma vyžaduje iné konanie ako norma morálna. Podľa Harváneka

a kol. (2000, s. 25) „dnes možný rozpor medzi právom a kresťanskou morálkou je možné vidieť napr. v oblasti riešenia problémov eutanázie, potratov, možnosti sobášov homosexuálov atď.“

To však neznamená, že medzi právom a morálkou nie je žiadny vzťah. Podľa Čechotovej (2005, s. 35) „môžeme hovoriť o právotvornej sile mravnosti určitej spoločenskej situácie, ale práve tak i o mravotvornej sile práva“. Z uvedeného teda vyplýva, že právne normy nie sú v rozpore s normami etickými, pretože sa navzájom dopĺňajú a ich spoločným cieľom je dobro ľudí.

Záverom konštatujeme, že samotný vývoj ľudstva potvrdzuje náš názor, že morálne a právne normy spolu úzko súvisia. Naše prirodzené inštinkty nepostačujú na udržanie harmónie v medziludských vzťahoch, preto sú morálka a právo regulátormi nášho každodenného správania a konania, ukazujú nám smer ako sa stať humánnejšími, čestnejšími a spravodlivejšími.

2 Právnik ako subjekt právnickej etiky

Právnické povolanie má dlhú históriu a patrí medzi klasické profesie, ktoré môže vykonávať iba osoba právnicko vzdelaná. Patrí sem aj profesia sudcu a advokáta. Nakoľko právo v medziľudských vzťahoch plní regulatívnu funkciu, právnická profesia je pre spoločnosť nevyhnutná.

V očiach verejnosti asi žiadna profesia nie je tak kritizovaná a znevažovaná ako profesia sudcu a advokáta. Na druhej strane však paradoxne sudcovia a advokáti vzbudzujú u laickej verejnosti vážnosť, obdiv a niekedy až závisť, pretože sú veľmi vzdelaní a niektorí z nich sú aj veľmi úspešní.

2.1 Právnik ako sudca

V minulosti úloha sudcu ani tak nespočívala v samotnom rozhodovaní sporov ako v dohliadaní nad vykonávaním božích trestov. Postavenie sudcu sa v histórii na základe odlišných tradícií menilo a vyvíjalo.

Na Slovensku je postavenie sudcu dané Ústavou Slovenskej republiky v platnom znení v čl. 141 pod názvom „Súdy Slovenskej republiky“ a zákonom č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediacich. V ústave je zakotvené, že sudcom sa môže stať občan Slovenskej republiky, ktorý má vysokoškolské právnické vzdelanie, dosiahol vek 30 rokov a je voliteľný do Národnej rady Slovenskej republiky. Do funkcie ho vymenováva prezident na návrh Súdnej rady. Zložením sľubu do rúk prezidenta, v ktorom sľubuje na svoju česť a svedomie, že pri výkone svojho povolania sa bude riadiť ústavou, zákonmi a bude rozhodovať podľa svojho najlepšieho presvedčenia, nezávisle a nestranne, sa doživotne ujíma svojej sudcovskej funkcie (Ústava Slovenskej republiky, čl. 144-145).

Sudca je predstaviteľom súdnej moci, a preto jeho funkcia je mimoriadne špecifická. Čipkár (2003, s. 122) uvádza, že „osoba sudcu vystupuje ako autorita reprezentujúca zákon, inštitúcia, na ktorú sa široká verejnosť obracia s dôverou a zároveň s rešpektom, pretože zosobňuje arbitra a rozhodcu v sporoch medzi stranami“. Môžeme povedať, že sudca ako tretia osoba vstupuje do sporov, kde sa iní nevedia dohodnúť, aby v súlade s právnymi normami, nezávisle a nestranne, na základe svojho najlepšieho vedomia a svedomia spravodlivo rozhodol.

Sudca svojou rozhodovacou činnosťou nielen chráni, ale aj trestá. Preto nestačí, iba aby mal ukončené vysokoškolské právnické vzdelanie, absolvoval odbornú justičnú

skúšku, ale hlavne musí uznávať morálne hodnoty. Ved' predsa, ak má súdiť a rozhodovať o živote iných ľudí, on sám svojim morálnym životom im musí byť príkladom.

Podľa Krskovej (1994, s. 100) „sudcovia tvoria zvláštnu spoločenskú skupinu, vybranú „frakciu“ čestného povolania. Občania si musia byť istí, že veľká moc nad nimi je zverená čestným, vzdelaným ľuďom, ktorí rešpektujú najvyššie štandardy etického správania“. Je teda logické, že široká verejnosť chce vidieť v osobe sudcu autoritu, ktorá o ich osude rozhoduje nielen na základe právnych noriem, ale aj profesionálnych vedomostí, etických princípov a hlavne svedomia.

V tejto súvislosti sa nám natíska otázka, ako rozpoznáme, že sudca skutočne rozhoduje podľa svojho svedomia a nie na základe svojvôle, nálady, emócií a predsudkov. Ved' aj zločinci, ktorí páchajú násilnú trestnú činnosť sa odvolávajú na svoje svedomie. Aj zákonodarca obzvlášť v prípadoch, kedy právna norma nie je detailná, dáva sudcom právomoc rozhodnúť podľa ich najlepšieho vedomia a svedomia, či to alebo ono konanie je v súlade s etikou a morálkou.

Ako sa teda presvedčíme, že sudcovo svedomie je čisté, neomylné, spravodlivé a treba mu veriť? Odpoveďou je nám podľa Agafonovej (2006, s. 22) skutočnosť, že „normatívny obsah svedomia je podmienený postavením človeka v spoločnosti, jeho miestom v pracovnej činnosti, profesionálnou orientáciou, duchovnou kultúrou, jeho charakterom, temperamentom a dosiahnutými mravnými skúsenosťami. Hlas svedomia nie je subjektívnou svojvôľou, ale je výsledkom prejavu súladu (nesúladu) morálnych noriem stanovených danou sociálnou skupinou a vnútorného mravného presvedčenia osobnosti o správnosti (morálnej pravde) svojho konania“. Z uvedeného môžeme konštatovať, že výkon sudcovskej funkcie pôsobí na charakter a správanie každého sudcu, čím vlastne dochádza k formovaniu jeho duchovnej kultúry. Zo sudcu sa stáva vnútorne vyrovnaný a čestný človek. Tieto vlastnosti majú kladný vplyv na jeho rozhodnutia, výsledkom čoho je, že nedopustí také činy, ktoré nie sú v súlade s jeho vnútorným presvedčením a svedomím.

2.1.1 Etika sudcu

Sudca, ako sme už vyššie uviedli, vstupuje do sporov, kde sa iní nevedia dohodnúť. Preto pri výkone svojho povolania nevystačí iba s textom práva a jeho aplikáciou, ale musí mať aj vnútorne osvojené morálne hodnoty a základné princípy sudcovskej etiky. Krsková (1994, s. 100) uvádza, že: „Etika prichádza k sudcovi ako odpoveď na problémy jeho

identity i ako návod na riešenie konfliktov“, čiže etický aspekt má pri výkone sudcovského povolania mimoriadny význam.

Dnes, v 21. storočí široká verejnosť vníma sudcovskú profesiu ako jednu z najnedôveryhodnejších, vedú sa dlhé diskusie o tom, aký má byť človek v sudcovskom talári. Odpoveďou sú nám základné princípy etiky sudcu, a to princíp nezávislosti, nestrannosti, bezúhonnosti, kompetentnosti a princíp diskrétnosti.

Nezávislosť je základný princíp súdnictva zakotvený v ústave. „Nezávislosť sudcu je vo svojom princípe jednoznačná. Jej podstata spočíva v tom, že sudca je autonómny, nezávislý pri rozhodovaní o konkrétnej veci. Nad ním je len zvrchovaná ústava, ústavné zákony, ktoré musí rešpektovať, správne interpretovať a aplikovať“ (Čipkár, 2003, s. 126). Znamená to, že sudca potrebuje na svoju rozhodovaciu činnosť priestor, v ktorom nebude nikým ani ničím ovplyvňovaný. Sudca iba na základe faktov, zákonov a svedomia rozhoduje na koho strane je právo. Je preto absolútne neprípustné, aby mu niekto určoval, aký právny predpis má v konkrétnej veci aplikovať. Chápať nezávislosť ako určitú výhodu nie je namieste. Sudca nie je človek ako každý iný. Prijatím sudcovského talára sa musel zriecť určitých spoločenských výhod, ktoré požívajú iní občania.

Podľa Janotovej a kol. (2005, s. 75) „zásadou sudcovskej nezávislosti sa má teda zaistiť, aby sudca prerokujúci a rozhodujúci konkrétnu vec, patriacu do právomoci súdov, rozhodoval na základe presného a úplne zisteného skutkového stavu slobodne, podľa svojho presvedčenia, aby naň neboli uplatňované vonkajšie vplyvy zo strany štátnych ani iných orgánov, organizácií a jednotlivých občanov, akým spôsobom má jednotlivú vec rozhodnúť a aby rozhodoval nezaujato bez zainteresovanosti na prerokovávanej veci“. Inak povedané, zakotvením sudcovskej nezávislosti v ústave sa štát usiluje ochrániť sudcov od akýchkoľvek vonkajších nátlakov, či už zo strany jednotlivcov alebo spoločenských skupín, aby svoje rozhodnutia mohli vydávať len na základe práva a svedomia.

Nezávislosť sudcu závisí predovšetkým od pevnosti jeho charakteru a od jeho osobnej zraniteľnosti. Ak je sudca zraniteľný, môže ľahko podľahnúť korupcii. Korupcia nastáva vtedy, keď sa niekto snaží, najčastejšie za finančnú odmenu, dohodnúť so sudcom na výsledku konania. Myslíme si preto, že jedným z možných riešení na potlačenie korupcie v súdnictve do budúcnosti by mohlo byť sprísnenie sankcií a postihov pre úplatných sudcov. V prvom rade je však potrebné pri výbere kandidátov na sudcovskú funkciu venovať väčšiu pozornosť ich charakteru a morálnym vlastnostiam a už u menovaných sudcov dôraznejšie vyžadovať správanie podľa etického kódexu.

Nestrannosť je nielen zákonnou, ale aj etickou povinnosťou sudcu. Čipkár (2003, s. 126-127) uvádza, že: „Nestrannosť sudcu by sa mala prejavovať v stoickom, uváženom, trpezlivom a korektnom vystupovaní voči všetkým účastníkom konania. Pre širokú verejnosť nestrannosť predstavuje zhmotnenie princípov výkonu funkcie a posilňuje mieru dôvery v túto inštitúciu a v autoritu sudcu“. Znamená to, že je morálnou povinnosťou sudcu dôstojným a korektným správaním rešpektovať osobnosť a dôstojnosť každého účastníka konania.

Pri výkone povolania sa niekedy sudcovi stáva, že účastník konania sa dotkne jeho cti alebo podá na neho sťažnosť za prietahy v konaní. Nestranný sudca sa však nikdy nezníži k neetickému správaniu a nepresadzuje záujmy jednej strany nad záujmami druhej strany.

Podľa Krskovej (1994, s. 108) „pritom skutočná nestrannosť nevyžaduje, aby bol sudca bez sympatií a názorov, ale aby si zachoval otvorenosť a slobodu ducha pri uvažovaní a akceptácii istých hľadísk“. Stotožňujeme sa s vyššie uvedeným, že nie je možné, aby si sudca pri zhromažďovaní dôkazov a študovaní súdneho spisu nevytvoril určitý názor na spornú vec a účastníkov konania, veď inak by nevedel ako má viesť pojednávanie a spravodlivo rozhodnúť.

Bezúhonnosť patrí tiež medzi základné princípy sudcovskej etiky, pretože je dôležitým predpokladom správneho výkonu sudcovskej funkcie. Krsková (2008, s. 39) uvádza, že: „Zákon nedefinuje bezúhonnosť, preto ju treba chápať vo všeobecnom, občianskom význame, a to ako občiansku česť, mravnú zachovalosť či dobrú povesť“. Inak povedané, od sudcu sa očakáva v profesionálnom i súkromnom živote vysoko morálne správanie, ktoré je príkladom pre ostatných členov spoločnosti.

Na základe princípov sudcovskej etiky má sudca svoje správanie v profesionálnom i súkromnom živote prispôbiť tak, aby jeho bezúhonnosť a poctivosť, z pohľadu objektívneho pozorovateľa, bola mimo akúkoľvek pochybnosť. Sudca sa musí vyhýbať takým aktivitám, hlavne finančným a obchodným, ktoré by mohli svojím obsahom ohroziť dôveru v jeho bezúhonnosť. Taktiež sa musí vyhýbať aktivitám, ktoré by mohli spochybniť poctivé získanie jeho majetku i majetku jeho rodiny (Strempek, 2007, s. 259-260).

Kompetentnosť neznamená iba právnické vzdelanie a úspešné absolvovanie odbornej justičnej skúšky, ale sústavné dopĺňanie vedomostí, sledovanie zmien v právnom poriadku, všeobecnú vzdelanosť a kultivovanosť.

Podľa Janotovej a kol. (2005, s. 77) „sudca nesie zodpovednosť za svoju odbornú úroveň počas výkonu sudcovskej funkcie. Sudca je povinný dbať sústavným vzdelávaním

o prehlbovanie svojich odborných právnych a ďalších poznatkov pre výkon funkcie.“

Sudca pri výkone svojho povolania rozhoduje o rôznorodnej problematike, a preto musí stále dopĺňať a rozširovať svoje odborné vedomosti aj v neprávnej oblasti. Krsková (1994, s. 103) v tejto súvislosti uvádza, že: „Ak má sudca vydať adekvátne a účinné rozhodnutie, mal by byť vlastne špecialistom na prípady, ktoré sa v jeho praxi vyskytnú“. Čiže, ak napríklad posudzuje vzťahy manželov a starostlivosť o deti, mal by ovládať psychológiu, ak rieši rôzne daňové a ekonomické podvody, mal by ovládať ekonómiu. Len sudca, ktorý má vedomosti aj z neprávnych oblastí, môže spravodlivo rozhodnúť.

Podľa § 30 ods.7 zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príseďiacich je sudca okrem iného „povinný prispievať svojimi skúsenosťami a schopnosťami pri odbornej príprave justičných čakaťel'ov, funkčne mladších sudcov a ďalších zamestnancov súdov, ak tomu nebráni plnenie jeho povinností pri výkone súdnictva“. Z uvedeného vyplýva, že sudca, ktorý detailnejšie a hlbšie pozná problematiku súdnych konaní je povinný svojimi poznatkami a skúsenosťami napomáhať funkčne mladším kolegom pri rozhodovaní závažných a právne náročných sporov.

Diskrétnosť patrí medzi zásadné princípy sudcovskej etiky. Sudca, tak ako ostatní občania na základe Všeobecnej deklarácie ľudských práv, má právo na slobodu prejavu, avšak pri jeho uplatňovaní sa musí správať tak, aby zachovával dôstojnosť, nezávislosť a nestrannosť súdnictva. Ten, kto zastáva sudcovskú funkciu, nevyhnutne spoznáva aj intímny život účastníkov konania, a preto sa musí zdržať verejného komentovania vecí, o ktorých sa dozvedel nielen počas výkonu, ale aj po zániku funkcie. Neznamená to však, že sudca v záujme informovania verejnosti nemôže robiť verejné vyhlásenia. Môže podávať vysvetlenia aj informácie, ale len v medziach, ktoré dovoľuje procesný poriadok. (Krsková, 1994, s. 109).

Napríklad, ak sudcu požiadajú o rozhovor médiá a on si nie je celkom istý oprávnenosťou svojich vyjadrení na verejnosti, môže rozhovor odmietnuť. V justícii sa preto aj z tohto dôvodu zriadilo miesto hovorca.

V demokratickej spoločnosti, ako sme už uviedli, je sudca nezávislou, nestrannou, spravodlivou a bezúhonnou osobnosťou, ktorá v prvom rade chráni záujmy jednotlivcov a spoločenských skupín pred nespravodlivosťou a bezprávím.

Sú ale aj takí sudcovia, pre ktorých práca je len existenčnou nutnosťou. Vytráca sa z nich zodpovednosť voči vlastnej profesii a morálnym hodnotám, pretože riešia iba počet vybavených vecí v mesiaci, ako latku svojej výkonnosti. Takíto sudcovia znevažujú sudcovskú profesiu a dôstojnosť súdnictva. Je potom pochopiteľné, že laická verejnosť na

Slovensku považuje súdnictvo za nedôveryhodnú zložku štátu. Verejnosť nemôže protestovať proti výberu a voľbe sudcov do funkcie, ani meniť personálne obsadenie súdov, preto svoju nespokojnosť s činnosťou súdnictva demonštruje oprávnenou kritikou. Nielen verejnosť, ale aj médiá často kritizujú sudcov, buď pre ich nezákonné rozhodnutia alebo nemorálny život. Pri kritike by mali uvádzať iba pravdivé skutočnosti, používať primerané a nie urážlivé slová, čoho sme často svedkami. Sudcovia by si zase mali uvedomiť, že tým, že prijali sudcovský talár sa stali viac sledovanými a viac komentovanými ako iní. Preto sa môže veľmi ľahko stať, že ich vyjadrenia sú zle pochopené alebo vytrhnuté z kontextu. Nakoľko na základe zákona o sudcoch a prísediacich nemajú úplnú slobodu prejavu, nemôžu vystúpiť pred médiá a verejne prezentovať svoj názor. Vzniknutú nepríjemnú situáciu niektorí sudcovia riešia tak, že podávajú rôzne žaloby (Krsková, 2009, s.50).

Ako príklad môžeme uviesť v súčasnosti niektorými sudcami podávané diskriminačné žaloby na Ústavný súd, o ktorých nie je doposiaľ rozhodnuté. Považujeme to za veľmi neetické. Od ľudí v sudcovskom talári by sme očakávali iný postoj. Riešenie preto vidíme hlavne v reforme právneho a súdneho systému, čo však nie je možné bez zmeny myslenia a sebavnímania niektorých sudcov.

Záverom pokladáme za potrebné uviesť, že určite mnohí sa vo svojom živote dostali do komplikovaných životných situácií, ktoré nevedeli riešiť inak, iba súdnou cestou. V tejto súvislosti sa dostali aj do priameho kontaktu so sudcom a presvedčili sa, že väčšina slovenských sudcov vykonáva svoje povolanie čestne, dôstojne, zodpovedne, v súlade s ústavou, zákonmi a princípmi sudcovskej etiky a rozhoduje spravodlivo, na základe svojho najlepšieho vedomia a svedomia. Ich viera v spravodlivosť a služba spoločnosti sa stali podstatou ich života, pretože výkon svojho povolania považujú za česť a za svoje životné poslanie. Takíto sudcovia sú pre nás vzorom, pretože robia svet spravodlivejším a ľudskejším.

2.2 Právnik ako advokát

Advokácia je slobodné povolanie, ktorého korene siahajú do dávnej minulosti. Ešte pred niekoľkými desiatkami rokov bola advokácia považovaná za určitý druh umenia a advokáti boli pre svoju výrečnosť, poctivosť a vedomosti považovaní za aristokraciu, pretože vykonávali noblesné povolanie. Advokácia na Slovensku má od roku 1868, kedy vyšiel aj prvý advokátsky poriadok, svoju právnu kultúru založenú na úcte k morálnym

hodnotám, ktoré sú dedičstvom generácie advokátov. V roku 1990 sa štruktúra slovenskej advokácie následkom rozvoja ekonomiky, služieb a kapitálu musela zmeniť do modernej podoby. Stala sa slobodnou a nezávislou právne aj ekonomicky. Advokáti začali rozširovať svoje služby, pretože jednotlivci i skupiny z rôznych spoločenských oblastí požadovali čoraz špecializovanejšie právne zastúpenie. Vstupom Slovenska do Európskej únie v roku 2004 sa našim advokátom ešte viac rozšírili možnosti, lebo do zákona o advokácii boli implementované aj európske smernice (Krsková, 2008, s. 17-19).

V súčasnosti poslaním advokácie je ochrana práv a oprávnených záujmov fyzických a právnických osôb, ich zastupovanie pred súdmi alebo inými právnymi subjektmi, spisovanie listín, správa majetku a poskytovanie právneho poradenstva a právnej pomoci v súlade s ústavou, ústavnými zákonmi a morálno-etickými pravidlami. Právne služby na našom území poskytujú advokáti na základe Zákona o advokácii č. 586/2003 Z.z. v platnom znení. Podľa uvedeného zákona sa advokátom môže stať len fyzická osoba, ktorá má ukončené vysokoškolské právnické vzdelanie, absolvovala trojročnú prax ako advokátsky koncipient, zložila advokátsku skúšku a je zapísaná do zoznamu Slovenskej advokátskej komory, ktorá zastupuje, chráni a presadzuje záujmy advokátov vo všetkých oblastiach a súčasne rozhoduje aj o ich disciplinárnych deliktoch (Zákon č. 586/2003 Z.z.).

Podľa § 18 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii „advokát je povinný pri výkone advokácie postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Pritom dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb“. Znamená to, že pri zastupovaní klienta je povinný konať bez zbytočných výdavkov, v primeranej lehote a v čo najlepšom záujme klienta.

2.2.1 Vzťahy v advokácii

Advokát sa pri výkone svojej profesie neriadi len právnymi predpismi, ale má aj množstvo etických povinností voči klientom, súdom a advokátskym kolegom. Etické povinnosti advokátov sú zakotvené v Advokátskom poriadku, ktorý je súhrnom morálno-etických pravidiel profesionálneho správania sa advokátov (Advokátsky poriadok, 2010).

Advokátsky poriadok upravuje vzťah advokáta ku klientovi, k súdom, k advokátom navzájom, ku komore a advokátskemu koncipientovi.

Vzťah advokáta ku klientovi sa začína uzavretím zmluvy a je podmienený

vzájomnou dôverou. Klient sa obracia na advokáta ako odborníka s očakávaním, že na základe jeho odbornej kvalifikácie mu bude poskytnutá právna pomoc hlavne vo veciach, v ktorých sa sám nevie orientovať. Každý má právo vybrať si podľa vlastného uváženia ktoréhokoľvek advokáta na poskytnutie právnej pomoci, pričom neexistujú žiadne územné obmedzenia (Čipkár, 2003, s. 149).

Advokát na základe dôvery získava od klienta dôverné informácie, ktoré na základe svojich profesionálnych vedomostí posudzuje a následne navrhuje klientovi čo najlepšie možné riešenie jeho problému. Je jeho etickou povinnosťou upozorniť a poradiť klientovi, či má reálnu šancu so svojím nárokom uspieť. „Etické ukotvenie tejto povinnosti je v odvrátení podozrenia od advokáta, že by ho vidina zisku mohla viesť k zavádzaniu klienta, ktorý po prehratom spore musí znášať všetky svoje trovy konania“ (Křsková, 2008, s. 93).

Chápeme, že advokát nemôže dopredu vedieť ako nezávislý súd rozhodne, ale podľa nášho názoru, nakoľko disponuje odbornými znalosťami a má množstvo skúseností, musí predpokladať nejaký výsledok rozhodnutia súdu a tento svoj predpoklad by mal oznámiť klientovi.

Etické pravidlá od advokáta vyžadujú, aby ešte pred prijatím zastupovania posúdil hranicu svojich schopností, vedomostí a prostriedkov, ktorými disponuje. Nemal by prevziať právne zastupovanie, ak si je vedomý, že by svojmu klientovi neposkytol profesionálnu právnu pomoc (Jablonka, 2003, s. 48).

Zbytočne by bol klientovi oddaný, ak by zo spornej problematiky nemal dostatok vedomostí a nebol by schopný zabezpečiť klientovi kvalifikovanú pomoc, preto je „povinný odmietnuť poskytnutie právnej pomoci vo veci, ktorú nie je pre nedostatok skúseností alebo špeciálnych znalostí po odbornej stránke schopný sám, prípadne s iným advokátom, s ktorým vykonáva advokáciu spoločne, vybaviť“ (Janotová a kol., 2005, s. 71). Samozrejme to neznamená, že má odmietnuť zastupovanie v každej veci, v ktorej sa necíti kompetentný, veď chýbajúce vedomosti si môže dodatočne doštudovať a doplniť, aby mohol klienta kvalifikovane zastúpiť.

Advokát môže klienta odmietnuť aj z osobných dôvodov, ak napríklad klient spáchal čin, ktorý je nezlučiteľný s jeho vnútorným presvedčením. Ani jednotliviec, ani spoločenská skupina nemôže advokáta nútiť k poskytovaniu právnej pomoci, ak je to v rozpore s jeho morálnymi zásadami.

Ak sa advokát rozhodne prijať poverenie, jeho „základnou povinnosťou je chrániť a presadzovať práva klienta a jeho oprávnené záujmy a riadiť sa jeho pokynmi, ak nie sú

v rozpore so zákonom a stavovskými predpismi“ (Janotová a kol, 2005, s. 70). Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že advokát je povinný bezmedzne a oddane presadzovať záujmy klienta, vykonávať úkony na základe jeho pokynov, pričom musí dbať na dodržiavanie právnych a morálnych predpisov a zachovanie dôstojnosti advokátskeho stavu.

Pomerne citlivou témou v advokátskej praxi je komunikácia so svedkami. Advokát má síce právo v záujme klienta vyhľadávať svedkov a získavať od nich informácie, no však v žiadnom prípade nesmie nikoho ovplyvňovať ako má svedčiť. Advokát sa nikdy nesmie znížiť k neetickému správaniu, a to k navádzaniu zmeny svedectva za finančnú kompenzáciu (Krsková, 2008, s. 212).

Na základe zákona o advokácii má advokát právo na primeranú odmenu za poskytovanie právnej pomoci. Bolo by v rozpore s etickými princípmi a ústavou, ak by advokát diskriminoval klienta pre finančnú neschopnosť, alebo ho zanedbával kvôli iným solventným klientom. V čl. 47 ods. 2 zákona č. 460/1992 Ústavy Slovenskej republiky je zakotvené, že „každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom“. Uvedený ústavný zákon garantuje všetkým občanom, teda aj tým, ktorí nemajú dostatok finančných prostriedkov alebo žiadny majetok, prístup k právnej pomoci za zníženú odmenu alebo bezplatne.

Ďalšou etickou povinnosťou advokáta je zachovávať mlčanlivosť. „Povinnosť mlčanlivosti sa vzťahuje na akékoľvek skutočnosti, o ktorých sa advokát dozvedel v súvislosti s poskytovaním právnych služieb, a to aj skutočnosti právnej i neprávnej povahy. Predmetom mlčanlivosti advokáta sú tak akékoľvek údaje o klientovi a jeho veci“ Čipkár (2003, s. 151). Povinnosť mlčanlivosti advokátovi vzniká od prvého stretnutia s klientom a je časovo neobmedzená.

Výnimkou, kedy advokát nie je povinný zachovať princíp mlčanlivosti podľa zákona o advokácii je, ak ide o zákonom uloženú povinnosť prekaziť spáchanie trestného činu. Ide hlavne o trestné činy proti životu a zdraviu. V tomto prípade zákonodarca povýšil ochranu osôb a spoločnosti nad ochranu dôverných informácií. V advokátskej praxi to znamená, že ak sa advokát dozvie, že niekto pripravuje, alebo pácha trestný čin, je povinný prípravu alebo páchanie trestného činu prekaziť. Ak by túto skutočnosť neoznámil orgánom činným v trestnom konaní, dopustil by sa trestného činu on sám. Keď však tou osobou je jeho klient, dostáva sa do etickej dilemy, lebo na jednej strane je povinný chrániť práva a záujmy klienta a na druhej strane je povinný prekaziť spáchanie trestného činu.

Zostáva iba na advokátovi rozhodnúť, aký postoj zachová, či prezradí klienta alebo sa vystaví trestnej sankcii on sám (Jablonka, 2003, s. 50).

Na základe Advokátskeho poriadku sa má advokát správať k súdom slušne a korektne tak, aby nenarušil svoju nezávislosť. Svojím vystupovaním, prejavom a úpravou zovňajšku má prispievať k vážnosti a dôstojnosti úradu sudcu ako aj advokátskeho povolania.

Krsková (1994, s. 85) uvádza: „Tak ako si sám nárokuje na rešpekt zo strany súdu, musí aj on k súdu a úradu sudcu prejavovať úctu a zdvorilosť“. Z uvedeného vyplýva, že advokát má pred sudcu predstupovať s úctou, na pojednávaniach sa má správať zdvorilo a má dodržiavať súdny poriadok.

Advokáti sú súčasťou justície a musia si uvedomiť, že jej dobré fungovanie upevňuje stabilitu spoločnosti a vážnosť súdnictva. Preto je ich etickou povinnosť viesť svojich klientov k úcte a rešpektu voči sudcom a súdom. V prvom rade oni sami svojím čestným, korektným a dôstojným správaním im musia byť príkladom.

Vzťah advokátov navzájom, vo vnútri profesie, je osobitnou oblasťou profesijnej etiky. Je prirodzené, že advokáti sú medzi sebou konkurenti, veď každý z nich chce mať čo najviac klientov a čo najlepšiu povest' pred súdmi. Ak chcú pomáhať klientom pri riešení sporov, nemôžu byť nepriateľmi, pretože sa bez seba navzájom nezaobídu. Podľa Janotovej a kol. (2005, s. 73) „kolegialita v advokácii predpokladá vzťahy dôvery a spolupráce medzi advokátmi v prospech klientov s cieľom predchádzať sporom a inému konaniu škodiacemu dobrému menu advokácie“, čiže nedostatok ústretovosti, kolegiality a dobromyseľnosti poškodzuje nielen výkon advokácie, ale aj bráni promptnému vybavovaniu klientov.

Medzi advokátmi sú nekolegiálne praktiky veľmi nevhodné. Príčinou týchto praktík býva hlavne finančný prospech alebo snaha získať profesionálnu prestíž. V rozpore s etickými princípmi je aj to, ak advokát kolegove omyly využíva vo svoj prospech, alebo sa na verejnosti nedôstojne vyjadruje k odborným znalostiam svojho kolegu, či upozorňuje na neoprávnenosť jeho honorára. Taktiež je neetické prevziať kolegovi klienta. Advokáti ak chcú, aby si ich verejnosť vážila a prechovávala k nim dôveru, musia si v prvom rade prejavovať úctu a rešpekt navzájom, pretože rešpekt a dôvera sa buduje celé roky, ale možno ju stratiť zo dňa na deň. To však neznamená, že advokáti majú byť k sebe nekritickí a majú tolerovať neetické správanie kolegov len z dôvodu kolegiality, kamarátstva alebo strachu z pomsty (Krsková, 1994, s. 115-121).

Etická samoregulácia niekedy zlyháva aj v advokátskej profesii, preto § 14 ods. 3

Advokátskeho poriadku upravuje, že „ak podľa názoru advokáta iný advokát koná v rozpore so zákonom o advokácii a s predpisom komory, upozorní ho vhodným spôsobom na porušenie“. Znamená to, že je etickou povinnosťou každého advokáta upozorňovať na súkromné i profesionálne pochybenia svojich kolegov, ktoré by mohli spôsobiť škodu alebo ujmu klientovi, alebo ohroziť vážnosť a dôstojnosť advokátskeho stavu.

Vzťah advokáta ku komore by mal byť založený predovšetkým na rešpektovaní jej predpisov. Slovenská advokátska komora podľa § 66 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii je „samosprávna stavovská organizácia, ktorá združuje všetkých advokátov zapísaných v zozname advokátov vedenom komorou“. Úlohou komory je vytvárať svojim členom adekvátne podmienky na výkon povolania a súčasne chrániť ich záujmy.

Komora má zo zákona právo vydávať interné predpisy, ktoré obsahujú aj základné princípy advokátskej etiky a taktiež má zo zákona právo pri disciplinárnom previnení pozastaviť advokátovi výkon advokácie. Každý advokát, ešte pred začatím výkonu advokácie, je povinný preukázať komore zmluvu o poistení za škody, ktoré môžu vzniknúť pri výkone jeho povolania. Súčasne je povinný písomne komore oznámiť adresu svojho sídla, prípadnú každú jeho zmenu a spôsob výkonu advokátskej praxe (Zákon č. 586/2003 Z.z.).

Advokáti musia rešpektovať predpisy komory. Ich nerešpektovanie sa považuje za disciplinárne previnenie a prejav neúcty. Etickou povinnosťou každého advokáta je rešpektovať a dodržiavať všetky rozhodnutia komory.

Vzťah advokáta ku koncipientovi by mal byť založený aj na etike kolegiálnych vzťahov a nie iba na pracovno-právnych predpisoch. V odbornej právnickej literatúre sa uvádza, že koncipient má vykonávať právnu prax pod odborným vedením advokáta – školiteľa. Advokát má poverovať koncipienta primeranými úlohami tak, aby získal potrebné vedomosti a skúsenosti na vykonávanie advokácie. Stáva sa, že v niektorých prípadoch sa právna teória nezhoduje s realitou, pretože koncipienti sa dosť často sťažujú na advokátov, že ich poverujú iba kancelárskymi prácami a nie úkonmi súvisiacimi s právnou pomocou. Aby sa zabránilo takémuto neetickému konaniu, Advokátsky poriadok ukladá advokátovi povinnosť zabezpečiť koncipientovi prax vo všetkých oblastiach práva. Je etickou povinnosťou advokáta venovať koncipientovi svoj čas, analyzovať s ním jednotlivé prípady, učiť ho taktike právneho zastupovania, spisovaniu žalôb a odvolaní. Advokát by si mal uvedomiť, že zle pripravený koncipient, ktorý raz bude vykonávať advokátsku prax, úctu a rešpekt advokácie nepozdvihne, ale oslabí (Krsková, 2008, s. 273-274).

Záverom konštatujeme, že žijeme v dobe medzinárodne organizovaného zločinu, v dobe, v ktorej sa trestná činnosť rozvíja oveľa rýchlejšie ako boj proti nej. Preto ochrana našich práv a záujmov pred neprispôsobivými jednotlivcami či zločineckými skupinami sa nezaobíde bez profesionálnej právnej pomoci. Z tohto dôvodu má advokát v našom živote nezastupiteľné miesto, lebo ochraňuje naše práva a záujmy, je našim radcom i ochrancom súčasne. Svojou vysokou mierou nezávislosti, akou obhajuje spravodlivosť pre svojich klientov, robí svoju profesiu výnimočnou. Činnosť advokáta je aj celospoločensky mimoriadne užitočná, pretože pri výkone svojho povolania sa nedá zatlačiť za hranice práva a etiky, slúži záujmom spravodlivosti, a tým vnáša do spoločnosti poriadok a funkčnosť.

3 Etické aspekty vzťahov sudcov a advokátov

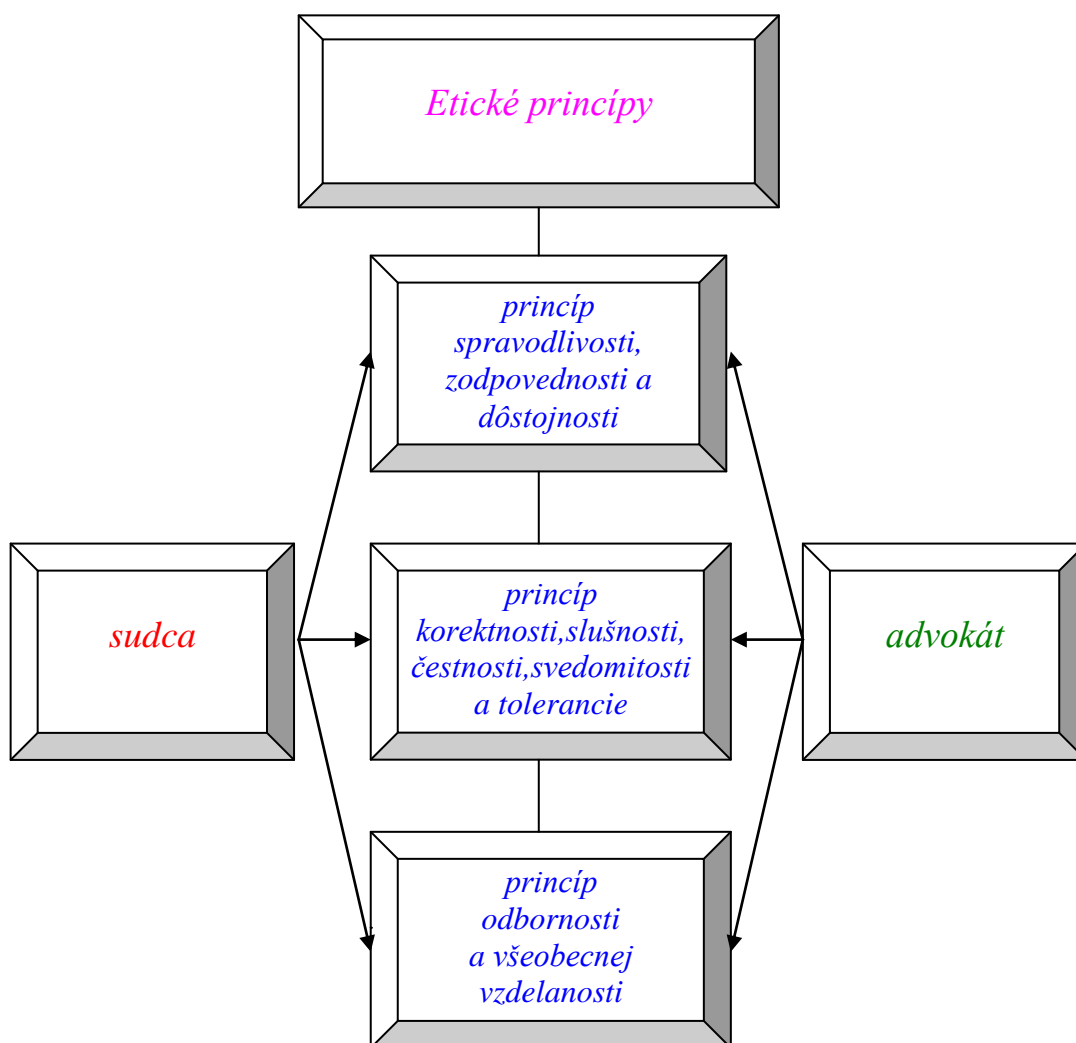
Profesia sudcu i advokáta si v našej spoločnosti získala určitý spoločenský status a je potrebná na mnohých úrovniach spoločnosti. Treba ich v zákonodarstve, justícii, v politike, finančníctve, v obchode. Práve preto, že pôsobia v rozličných spoločenských oblastiach, vždy sa u nich prelínajú právne a morálne požiadavky. Nech by bol sudca i advokát elitným odborníkom vo svojej oblasti, ich činnosť sa stane spoločensky užitočnou až vtedy, keď ich základom budú etické princípy, hlavne úcta k spravodlivosti a záujem o človeka.

Žiadne profesie asi nie sú tak prepojené a nevyznačujú sa takým súladom ako profesia sudcu a advokáta. Ich vzájomné vzťahy sú upravené nielen právnymi predpismi, ale aj etickými princípmi.

Pravdepodobne už v dobe rímskej sa začali formovať vzťahy medzi obidvoma profesiami, keď rímski advokáti patrili do vysokováženej stavovskej skupiny. Boli však stále pod dohľadom a ich činnosť disciplinárne trestali magistráty. Súdnicstvo aj na našom území bolo advokácii principiálne nadradené. Súdny mali v kompetencii nielen vedenie zoznamu advokátov, ale aj dohliadanie a kontrolovanie ich činnosti. V prípade právnych či morálnych pochybení rozhodovali o ich disciplinárnom potrestaní a výmaze zo zoznamu advokátov. Nadradenosť súdnicstva nad advokáciou bolo vidieť aj v texte skladaných sľubov, pretože advokáti pri začatí výkonu povolania prisahali povinnú úctu súdom a verejným úradom. Napriek tomu si vzájomne vážili svoje kvality a boli k sebe solidárni, pretože pri výkone svojich profesií záviseli jedni od druhých. Solidárne záväzky medzi nimi slúžili ako prostriedok na dosiahnutie spravodlivosti a spoločného dobra (Kerecman, 2009, s. 931).

Vývojom ľudstva, spoločenskými, ekonomickými a hlavne právnymi zmenami sa moderným spôsobom upravilo aj postavenie sudcov a advokátov. V súčasnosti na Slovensku je právne postavenie sudcu upravené zákonom č. 385/2000 Z.z o sudcoch a prísediacich a právne postavenie advokáta je upravené zákonom č. 586/2003 Z.z o advokácii. Etické princípy výkonu oboch profesií, ktoré sú dedičstvom generácií sudcov a advokátov, však na rozdiel od právnych princípov zostali nemenné a platia v rovnakej podobe až dodnes. Medzi spoločné etické princípy výkonu oboch profesií patrí princíp spravodlivosti, zodpovednosti a dôstojnosti, princíp korektnosti, slušnosti, čestnosti, svedomitosti a tolerancie a princíp odbornosti a všeobecnej vzdelanosti.

Obrázok 2 Spoločné etické princípy výkonu profesie sudcu a advokáta.

Sudcovia a advokáti aplikáciou uvedených etických princípov pri každodenných vzájomných kontaktoch vytvárajú harmóniu medzi súdnictvom a advokáciou, čo je nevyhnutnou podmienkou pre fungovanie spravodlivosti. Bez spravodlivosti nie je možný poriadok a bez poriadku nie je možný dôstojný život.

3.1 Princíp spravodlivosti, zodpovednosti a dôstojnosti

Princíp spravodlivosti patrí k najstarším etickým pojmom, pretože jeho korene siahajú až k zrodu morálky. Vajda (2004, s. 53) uvádza: „Spravodlivosť okrem iného znamená aj rešpektovanie a ochranu práv iných, znamená požiadavku nekrivdiť nikomu a brániť krivde“. Inak povedané, spravodlivosť znamená rovnoprávnosť pre každého jednotlivca, či národ.

Spravodlivosť ako etický princíp vždy znamená spravodlivé, korektné rozdelenie určitých hodnôt a statkov medzi všetkých ľudí tak, aby bol súlad medzi prácou a odplatom, medzi pochvalou a odsúdením, medzi právami a povinnosťami. Ich nesúlad sa pokladá za nespravodlivosť. Z etického hľadiska má princíp spravodlivosti dva významy. Subjektívny význam vyjadruje, že človek vo vzťahu k iným ľuďom má rešpektovať zásadu neškodiť im, pričom tu spravodlivosť vystupuje ako cnosť. V objektívnom význame spravodlivosť pri kooperácii ľudí a riešení konfliktov medzi nimi vystupuje ako základné normatívne pravidlo (Agafonová, 2006, s. 24).

Princíp spravodlivosti vo vzájomných vzťahoch sudcov a advokátov je nevyhnutnou podmienkou zabezpečenia ochrany našich práv a záujmov a rovného prístupu k spravodlivosti. Sudca je predstaviteľom súdnej moci, preto zo zákona vstupuje ako tretia osoba do sporov, kde sa iní nevedia dohodnúť a hľadá objektívnu spravodlivosť. Pomocníkom spravodlivosti je aj advokát, ktorý v prvom rade chráni práva a záujmy svojho klienta. Na rozdiel od sudcu nehľadá objektívnu, ale subjektívnu spravodlivosť pre svojho klienta.

Udržať v spoločnosti spravodlivosť nie je jednoduché, preto ju štát garantuje právnymi normami. Aplikáciu právnych noriem vykonávajú hlavne súdy. Krsková (2008, s. 110) uvádza, že: „Súdy teda majú možnosť zabezpečiť rovný prístup k spravodlivosti, závisí však od konkrétneho sudcu, či a do akej miery zabezpečí jeho realizáciu“. Môžeme teda povedať, že v skutočnosti sudca je vykonávateľom spravodlivosti. On preto musí dbať na dodržiavanie základnej zásady spravodlivého procesu, a tou je zabezpečiť každému pred súdom rovnakú možnosť obhajovať svoje práva a záujmy.

Podľa Vajdu (2001, s. 110-111) „sudca postupuje nezmieriteľne voči zlu, k jeho nositeľovi, ale zachováva dôstojný postoj k previnilcovi. Spravodlivosť je teda stanovením vzťahu medzi priestupkom a trestom“. Z uvedeného vyplýva, že sudca sa aj k obvinenému správa s rešpektom k jeho dôstojnosti, ale neznamená to, že dopustí krivdu. Určuje preto spravodlivý trest pre obvineného a spravodlivé odškodnenie pre postihnutého. Spravodlivý sudca vydáva spravodlivé, zákonné rozhodnutie, pretože nespravodlivosť nemôže byť nikdy zákonom.

Podľa Čipkára (2003, s. 97) „rozhodovanie, ktoré nie je v súlade so zákonom, resp. obchádzanie zákona, jeho vedomé zneužitie, jeho zavádzajúca interpretácia a aplikácia sú v podstate nemravné (nemorálne)“. Znamená to, že takéto konanie sudcu je v rozpore nielen s právnymi normami, ale aj princípmi profesijnej etiky sudcu. Je neetické nielen vedomé porušovanie zákona, ale aj nespravodlivé rozhodovanie spôsobené nesprávnou

interpretáciou a aplikáciou práva.

V súdnej praxi je dosť častým problémom nejednotnosť rozhodnutí, ktorá je spôsobená nesprávnou interpretáciou právnej normy zo strany sudcov. Následkom toho potom vznikajú súdne rozhodnutia, ktoré sú diametrálne rozdielne, zmätočné a zákonu sa vzdávajúce. Je etickou povinnosťou sudcu vydávať spravodlivé, zákonné rozhodnutia, ktoré budú vypovedať o tom, že neprehliadol ani nepodcenil žiadny argument. Sudca svojím rozhodnutím musí presvedčiť všetkých účastníkov konania, vrátane advokáta, že vydal jediné možné spravodlivé rozhodnutie, že sa prejavil ako odborník i ako človek (Demčák, 2009, s.10).

Princíp zodpovednosti podľa Diatku (2005, s. 14) vyjadruje, že každý „sa musí sám zodpovedať za to, ako žije a o čo sa usiluje, za to čo vykonal alebo nevykonal, za to aký je, aj za to, ako ovplyvňuje jestvovanie druhých ľudí a napokon aj sveta, v ktorom žije“. Inak povedané, každý pretože je slobodnou bytosťou, nesie ťarchu zodpovednosti za svoje konanie. Zodpovednosť vyvoláva u človeka sebakritiku, a tým ho núti k náprave omylov. Preto aj z tohto dôvodu je dodržiavanie princípu zodpovednosti nevyhnutnou podmienkou výkonu profesie sudcu i advokáta.

Na základe princípu zodpovednosti je etickou povinnosťou sudcu, aby na každé súdne pojednávanie bol maximálne pripravený. Mal by mať detailne naštudovaný súdny spis, aby na základe právnych predpisov a svojho najlepšieho svedomia a vedomia spravodlivo rozhodol. Etickou povinnosťou advokáta je taktiež dôkladne sa oboznámiť so súdnym spisom a hlavne dobre poznať stanovisko svojho klienta (Rubeš, 1991, s. 506).

Advokát vo vzťahu ku klientovi berie na seba profesijnú zodpovednosť za zverenú prácu. Podľa Krskovej (1994, s. 56) „zodpovedá nielen za úmysel, ale aj za nedbanlivosť, v ktorých dôsledku sa klientovi zmenšili či dokonca zanikli možnosti obhájiť svoje záujmy“. V advokátskej praxi sa niekedy stáva, že advokát včas neinformuje svojho klienta o termíne pojednávania, alebo v zákonnej lehote nepodá odvolanie, čím mu vlastne spôsobí škodu. Takéto konanie považujeme za veľmi neetické a za dôvod na disciplinárne stíhanie.

Princíp dôstojnosti podľa Čechotovej (2005, s. 151) „predpokladá uskutočňovanie mravných činov, nedovoľuje konať nedôstojne. Človek so správne vyvinutým citom osobnej dôstojnosti a cti, so zdravým sebauvedomením a sebaúctou je voči sebe náročný a spravodlivý“. Z uvedeného vyplýva, že človek, ktorý si uvedomuje svoju dôstojnosť, je ľudský a dôstojný k ostatným ľuďom. Pre profesiu sudcu a advokáta je to veľmi dôležitý atribút.

Etickou povinnosťou sudcu i advokáta je správať sa dôstojne. Sudca si autoritu

nezískava udeľovaním pokút, ale dôkladnou znalosťou prejednávanej veci a dôstojným prístupom k účastníkom konania a ich právnym zástupcom. Advokát sa zase musí správať tak, aby neznížil vážnosť a dôstojnosť advokátskeho stavu.

Advokát k úradu sudcu musí pristupovať dôstojne, len tak si získa úctu aj on sám. „Pri verejnom pojednávaní sa od advokáta vyžaduje veľká vnútorná kontrola a disciplína, aby ani slovom, ani skutkom nedal zámienku na kritiku svojho správania či dokonca na obvinenie z urážky súdu“ (Krsková, 1994, s. 85). Z uvedeného vyplýva, že advokát sa musí správať k úradu sudcu dôstojne a zdvorilo. Jeho slovný prejav musí byť kultivovaný, bez prehnaných emócií. Je veľmi neetické, ak advokát pri ústnom alebo písomnom prejave použije výrazy, ktoré nie sú adekvátne jeho postaveniu.

Kerecman (2009, s. 939-940) uvádza: „Advokát k dôstojnosti a vážnosti konania pred súdom prispieva nielen svojím správaním sa k protistrane, či svojím správaním sa počas jednotlivých úkonov vykonávaných na súde, ale aj svojím správaním sa celkovo, teda aj správaním sa k sudcovi nielen počas úkonov vykonávaných pred súdom, ale aj mimo týchto úkonov“. Inak povedané, advokát sa má správať k sudcovi dôstojne aj mimo sídla súdu. Napríklad, niektoré spory o hranice pozemkov sa prejednávajú priamo v teréne, kde je ťažké dodržať princíp dôstojnosti, pretože chýba pojednávacia miestnosť a sudca sa od iných ľudí ničím neodlišuje. Etickou povinnosťou advokáta aj v takýchto prípadoch je správať sa k sudcovi dôstojne a viesť k tomu aj svojho klienta a ostatných účastníkov konania.

Môžeme záverom konštatovať, že dôstojnosť sudcu i advokáta vôbec nie je bezvýznamná, pretože napomáha pri zabezpečení presvedčivého výkonu oboch profesií, ktorých úlohou je robiť svet ľudskejším a spravodlivejším.

3.2 Princíp korektnosti, slušnosti, čestnosti, svedomitosti a tolerancie

Princíp korektnosti sa stal pri výkone sudcovského a advokátskeho povolania nevyhnutnosťou. Sudcovia a advokáti na základe svojich dlhoročných skúseností poznajú veľké množstvo ľudských slabostí. Aby tieto ľudské slabosti neposudzovali s príliš veľkou prísnosťou, mali by trpezlivo počúvať, slušne a korektne odpovedať a čestne a múdro rozhodovať.

Sudca a advokát predstavujú dve úzko späté a súčasne striktné oddelené profesie. Predsa len inak sa pozerá na sudcu, ktorému bola do rúk zverená štátna moc a inak sa pozerá na advokáta, ktorý veľakrát obhajuje zločincov. Členovia oboch profesií ak chcú, aby si ich verejnosť vážila, mali by si prejavovať úctu, zdvorilosť a dobromyseľnosť

navzájom.

Sudca a advokát sa nikdy nemajú znížiť k prehnaným emóciám, verejnej kritike, či podceňovaniu odborných vedomostí profesie stojacej na opačnej strane zákona. Každý nekorektný, neslušný a nečestný prístup je v rozpore s etickými princípmi. Preto má mať sudca úctu k práci advokáta a má ho považovať za rovnocenného partnera. Takisto advokát má prejavovať úctu k úradu sudcu (Čečotová, 2005, s. 153).

Vo vzťahu sudcu a advokáta je najčastejším miestom stretnutia a súčasne uplatnenia princípu korektnosti pojednávacia miestnosť. Je samozrejmé, že pánom v pojednávacej miestnosti je sudca. On riadi pojednávanie, on udeľuje slovo, on ukladá poriadkové pokuty. „Sudca má právomoc udržiavať a obnoviť poriadok v súdnej sieni, ak ho niektoré osoby, vrátane advokátov rušia“ (Krsková, 1994, s. 110). Uvedené ho však v žiadnom prípade neoprávňuje, aby z pozície sily zaujímal k advokátovi postoj, ktorý obsahuje prejavy nadradenosti a neúmernej prísnosti. V tejto súvislosti považujeme za potrebné apelovať na niektorých sudcov, aby sa k advokátom nesprávali povýšenecky.

Korektný sudca vedie pojednávanie vždy dôstojne, aj keď energicky, spôsobom a tempom, ktoré je adekvátne komplikovanosti spornej veci. Správa sa zdvorilo a rešpektuje dôstojnosť každého človeka. To je dominantným znakom sudcu (Krsková, 1994, s. 110). Všetkým právne zainteresovaným na súdnom konaní umožní, aby boli vypočutí. Úlohou sudcu je spravodlivo rozhodnúť, preto sa pri vypočúvaní zdržiava predčasných úsudkov. Svoje myšlienky sa snaží podávať tak, aby mu rozumeli účastníci rôzneho veku a intelektu a pri komunikácii sa snaží o empatiu.

Buda (1994, s. 51) uvádza: „Empatia je taká schopnosť osobnosti, pomocou ktorej sa osobnosť v rámci bezprostrednej komunikácie s druhým človekom vie vžiť do jeho duševného stavu“. Môžeme teda konštatovať, že ak má sudca empatický prístup, dozvie sa aj to, čo chce iný zamlčať. Preto sa domnievame, že ak účastník konania zistí, že sudca má úprimný záujem o dialóg, že ho nezastrašuje, ale snaží sa mu pomôcť, stáva sa pravdovravnnejším a otvorenejším. V žiadnom prípade však tým nemyslíme, že empatickým, korektným a zdvorilým prístupom sa sudca stáva ľahostajným k porušovaniu právnych a etických predpisov alebo k tvrdeniu nepravdy.

Princíp korektnosti v správaní sa sudcu je charakteristický i tým, že advokátovi, obzvlášť na pojednávaní, vytvára dostatočný priestor na uplatnenie všetkých možných argumentov a techník, prospešných pre jeho klienta. Kerecman (2009, s. 941) uvádza, že: „Sudca spôsobom vedenia pojednávania vytvára alebo obmedzuje priestor aj pre správanie sa advokáta“. Je neetické, aby sudca prerušoval advokáta pri prednese, alebo mu skákal do

reči, že predkladané dôkazy sú súdu známe. Podrýva to dôveru klienta v jeho advokáta a je to aj v rozpore s princípom korektnosti.

Korektný advokát neznevažuje úrad sudcu nezdvorilým vystupovaním alebo nevhodným komunikovaním. Pred sudcu predstupuje s veľkou dávkou vnútornej sebakontroly, aby nezadal dôvod na kritiku svojho správania. Nikdy nerozpráva bez vyzvania, nevyzdvihuje svoje profesijné schopnosti, vyhýba sa emóciám, súhlasným či nesúhlasným gestám a familiárnemu oslovovaniu sudcu. Svoj prednes má vždy presne a detailne pripravený po skutkovej i právnej stránke, s logickou následnosťou faktov a mravným podtextom. Pri vypočúvaní svedkov rešpektuje pravidlá korektnosti i tým, že im nekladie otázky, ktoré by ich deprimovali alebo strápňovali (Krsková, 1994, s. 86).

Princíp slušnosti patrí medzi etické kategórie a vyjadruje vnútornú čistotu človeka. Brázdová (1992, s. 8) uvádza: „Slušnosť môže byť človeku daná, zdvorilosť sa treba naučiť. Základom slušnosti je teda úcta a ohľadupnosť k blíznym, zahŕňa aj úctu k sebe samému. Slušný človek vo všetkom zachováva mieru“. Z uvedeného vyplýva, že základom slušnosti je ľudská ohľadupnosť, no však v prvom rade musí byť človek slušný k sebe samému. Vnútorne čistý človek sa stáva ľudskejším, čo je nevyhnutným predpokladom výkonu profesie sudcu i advokáta.

Ako sme už uviedli, najčastejším miestom stretnutia sudcu a advokáta je pojednávacia miestnosť. Požiadavkou vyplývajúcou z princípu slušnosti je rešpektovať čas začiatku pojednávania nielen sudcom, ale i advokátom. Ak nedôjde k nepredvídateľným okolnostiam, povinnosťou sudcu na základe princípu slušnosti je začať s pojednávaním presne v ten čas, ako bol určený na predvolaní. Začínať s oneskorením je prejavom neslušnosti voči účastníkom konania i k ich zástupcom. Ak neprišlo k nepredvídateľným okolnostiam a aj napriek tomu došlo k zdržaniu, svedčí to o tom, že sudca nemal detailne naštudovaný spis a pojednávanie sa mu vymklo z rúk. Ak príde k takejto situácii, povinnosťou sudcu na základe princípu slušnosti je ospravedlniť sa účastníkom i ich advokátom za meškanie (Rubeš, 1991, s. 497).

Prejavom slušnosti advokáta vo vzťahu k sudcovi je rešpektovanie súdneho poriadku a rešpektovanie spôsobu vedenia pojednávania sudcom. Advokát svoju slušnosť voči sudcovi prejavuje aj svojimi písomnými podaniami, ktoré nesmú obsahovať urážlivé slová a musia byť gramaticky správne. V súčasnosti sa táto oblasť ľudskej komunikácie dost' podceňuje, považuje sa za niečo nepodstatné, ale písomný prejav vyjadruje veľmi veľa o kultivovanosti autora (Krsková, 2008, s. 87).

Od sudcu a advokáta vyžadujú etické princípy slušné správanie nielen pri

vzájomných kontaktoch v rámci úradného styku, ale aj v súkromnom živote. Za porušenie etických princípov je považované i neslušné správanie členov oboch profesií na verejnosti, v rodine, pri komunikovaní s médiami. Preto je potrebné, aby sa sudca i advokát v súkromnom živote vyhýbali spoločensky neprijateľnému konaniu, pretože aj súkromný život príslušníkov oboch profesií ovplyvňuje názor verejnosti na výkon ich povolania.

Vo vzťahu advokáta ku klientovi sa princíp slušnosti prejavuje hlavne v rovnomernom rozdelení pozornosti každému klientovi. Je neslušné a neetické od advokáta, ak neposkytne klientovi adekvátnu právnu pomoc z dôvodu, že sa viac venoval a sústredil na iný, profesionálne zaujímavejší prípad. Ak raz klienta prijme, je jeho etickou povinnosťou venovať mu náležitú pozornosť a do viesť jeho prípad až do konca (Jablonka, 2003, s. 49).

Princíp čestnosti pri výkone sudcovskej a advokátskej profesie predpokladá elimináciu takých vlastností ako je ľahostajný vzťah k osudu ľudí, klamstvo, nepoctivosť, zneužitie právomoci. Vajda (2004, s. 54) uvádza, že: „Čestnosťou či poctivosťou chápeme takú líniu postupu v mravnom konaní, ktorá odmieta dvojakosť, dvojtvárnosť a je teda predovšetkým pravdivosťou, otvorenosťou, odmietnutím falše a klamu“. Čestnosť je základom všetkých vzťahov medzi ľuďmi, pretože predpokladá pravdivosť a odmieta klamstvo. Nečestní ľudia sa pretvarujú, intrigujú, neplnia sľuby a klamú. S týmito neetickými vlastnosťami sa často stretávame u zástupcov rôznych profesií vo forme rodinkárstva či úplatkárstva.

Podľa Čechotovej (2005, s. 151) „princíp profesionálnej cti právnika vyplýva z predpokladu čestnosti, pravdivosti a presnosti pri výkone jeho profesie“. Znamená to teda, že čestnosť u sudcu a advokáta je veľmi dôležitým aspektom, lebo ak by sme neboli presvedčení o sudcovej i advokátovej čestnosti, nemohli by sme veriť žiadnemu ich výroku alebo rozhodnutiu.

Podľa nášho názoru čestnosť sudcu spočíva hlavne v tom, že pri rozhodovaní sa neriadi svojvôľou a emóciami, ale právnymi a etickými normami, nedá sa nikým a ničím ovplyvniť a bezdôvodne sa nevzdá prípadu, v ktorom je zákonným sudcom.

Princíp čestnosti u advokáta znamená, že na ochranu práv a záujmov svojho klienta používa len tie prostriedky, ktoré sú v súlade nielen s právnymi predpismi, ale aj dobrými mravmi a zásadami slušného správania. Advokát nie je oprávnený overovať pravdivosť informácií poskytnutých mu klientom bez jeho súhlasu, preto zodpovedá iba za pravdivosť vyhlásení, založených na vlastnom poznaní. No aj napriek tomu je jednou z jeho etických povinností vedome sudcovi nepredkladať a neposkytovať informácie, ktoré sú pozmenené,

zavádzajúce, nepravdivé alebo chybné. Advokát nikdy nesmie vedome pôsobiť k potlačeniu pravdy a vedome obhajovať nepravdu (Kerecman, 2009, s. 938).

V praxi však táto povinnosť neposkytovať súdu nepravdivé informácie veľakrát spôsobuje advokátovi etickú dilemu. Ako sme už uvádzali v predchádzajúcej kapitole, klient na základe vzájomnej dôvery, poskytuje advokátovi informácie, ktoré by nepovedal nikomu inému. Napríklad, ak sa advokát od svojho klienta dozvie, že navrhovaný svedok, ktorý má potvrdiť jeho výpoveď klame, na základe princípu čestnosti nemôže sudcovi navrhnúť jeho svedectvo. Tým vlastne nepomôže, ale poškodí svojho klienta. Z etického hľadiska sa preto advokát dostáva do špecifickej situácie, k etickej dileme. Musí sa rozhodnúť, či bude oddane chrániť záujmy klienta a tým súd klamať, alebo dodrží svoju stavovskú povinnosť správať sa k súdu čestne.

Princíp čestnosti u advokáta spočíva aj v tom, že svojmu klientovi účtuje iba tie právne služby, ktoré mu aj v skutočnosti poskytol. Samozrejme, že nie každá poskytnutá právna služba je pre klienta účelná, preto by si mal účtovať len efektívne poskytnuté služby. Advokát pri vyúčtovaní svojej odmeny by si mal vždy položiť otázku, či by on na mieste klienta vyžadoval takú službu. Nakoľko finančná odmena je veľmi citlivou záležitosťou nielen pre klienta, ale aj advokáta, etické pravidlá upravujú disponovanie s financiami klienta. Konkrétne § 11 ods. 1 Advokátskeho poriadku prikazuje advokátovi viesť presnú evidenciu finančných prostriedkov, ktoré súvisia s jeho poskytovaním právnej pomoci a následne ods. 2 mu zakazuje použiť peniaze klienta na úhradu vlastnej pohľadávky. Nedodržanie oboch uvedených odsekov sa považuje za závažné porušenie povinností advokáta. Čestný advokát neokráda svojho klienta a dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovanej právnej pomoci (Jablonka, 2003, s. 49).

Princíp svedomitosti podľa Kerecmana (2009, s. 938) „znamená záväzok dôsledného využívania všetkých prostriedkov smerujúcich k naplneniu účelu profesie v danej veci, ktoré sú v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi a etickými pravidlami“. Z uvedeného vyplýva, že sudca a advokát sú povinní pri výkone svojho povolania využívať všetky možné prostriedky, techniky a metódy, ktoré sú v súlade s právnymi a etickými normami.

Princíp svedomitosti podľa Vajdu (2004, s. 53) „znamená dochvilnosť, ale aj presnosť realizácie úloh, ktorými nás poveruje spoločnosť alebo ktoré si staviame pred seba sami“. Z uvedeného vyplýva, že každý svoj čin, každé svoje konanie máme uskutočňovať čo najdisciplinovanejšie a najzodpovednejšie.

Sudcovi zo zákona o sudcoch a prísediacich vyplýva povinnosť svedomito

vykonávať svoje sudcovské povinnosti. V pridelených prípadoch má konať plynulo a rozhodovať v čo najkratšom čase, bez zbytočných prietáhov. Veľmi aktuálnou témou súčasnosti je práve kritika prietáhov v konaní. Je však potrebné ešte pred vyslovením kritiky si overiť, či je skutočne vždy oprávnená a na mieste. Väčšina sudcov je totiž podľa nášho názoru preťažená počtom pridelených prípadov, z ktorých každý podľa náročnosti si vyžaduje určitý čas na preštudovanie, zabezpečenie dôkazov, znaleckých posudkov. Preto je niekedy nad možnosťou sudcu naštudovať niekoľko sto stranový spis a vydať spravodlivé rozhodnutie a pritom dodržať presnosť časových lehôt.

Advokát vo vzťahu ku klientovi je povinný na základe vlastného rozhodnutia a presvedčenia využívať všetky právne prostriedky a techniky obhajoby, ktoré pomôžu chrániť práva a záujmy klienta. Ak takto nekoná, porušuje jednu zo svojich základných povinností. Princíp svedomitosti v sebe zahŕňa nielen povinnosť vykonávať povolanie svedomito, ale aj povinnosť riadiť sa pokynmi klienta. Ak však klient aj po poučení advokátom trvá na svojich pokynoch, ktoré sú v rozpore s právnymi predpismi a etickými princípmi, advokát môže odstúpiť od zmluvy o poskytovaní právnej pomoci (Kerecman, 2009, s. 938).

Princíp tolerancie patrí medzi základné podmienky výkonu profesie sudcu i advokáta. Ak si položíme otázku, čo je vlastne tolerancia, naša odpoveď nebude jednoduchá, pretože jej kritériá a hranice nie sú presne stanovené. Čipkár (2003, s. 80) uvádza: „Tolerancia je základná humanistická cnosť. Tolerancia (znášanlivosť) znamená chápanie porozumenie a veľkodušnosť. Tolerantný človek nemusí súhlasiť s inými členmi svojej spoločnosti, ale nemá sa snažiť umlčať ich“. Môžeme teda povedať, že tolerancia znamená znášanlivosť iného človeka, iného náboženstva, inej rasy, nezávisle od nášho osobného postoja. Jednoznačne vylučuje použitie násilia na odstránenie odlišností medzi ľuďmi.

Princíp tolerancie vo vzťahu sudcu a advokáta vyjadruje istú mieru pochopenia pre nedostatky v konaní príslušníkov druhej profesie. Advokát pred sudcom spochybňuje výpovede protistrany, vyvracia znalecké posudky a preto sa dosť často stáva, že v záujme klienta zájde za prípustnú hranicu. Chápavý sudca berie do úvahy, že súčasťou slobodnej obhajoby advokáta je aj isté privilégium tolerancie (Krsková, 1994, s. 84).

Princíp tolerancie sa u oboch povolání prejavuje aj snahou vyjsť si navzájom v ústrety, zdvorilosťou, upustením od malicherností. Napríklad, ak sudca predvoláva advokáta na pojednávanie a pri študovaní spisu zistí, že sídlo úradu advokáta je značne vzdialené do sídla súdu, nenariadi pojednávanie na ôsmu hodinu rannú. Z etického

hľadiska realizácia princípu tolerancie má osobitný význam, pretože v žiadnom prípade nesmie znamenať ľahostajnosť alebo zhovievavosť k činom, ktoré sú v rozpore s právnymi a etickými princípmi. Sudca je preto povinný od advokáta vyžadovať, aby sa v konaní pred súdom zdržal slovných, či písomných vyhlásení, ktoré by vyjadrovali zaujatosť voči farbe pleti, vierovyznaniu, národnosti, spoločenskej triede, sexuálnej orientácii okrem prípadov, ktoré sú súčasťou zákonnej obhajoby (Kerecman, 2009, s. 939).

Sudca a advokát nesmú byť benevolentní k neznášanlivosti, násiliu, zlu a nespravodlivosti, lebo to by nebolo prejavom ich tolerancie, ale ľahostajnosti.

3.3 Princíp odbornosti a všeobecnej vzdelanosti

Princíp odbornosti patrí k základným predpokladom výkonu oboch profesií. Odbornosť podľa Čechotovej (2005, s. 152) „síce nie je etickým princípom, ale základom charakteristiky odborníka. Treba ju však považovať za podstatný atribút profesijnej etiky, pretože nech by bol odborník akokoľvek čestný, oddaný, slušný atď., ak nie je kompetentný, nemôže dobre vykonávať zverenú prácu“. Môžeme teda povedať, že dostatok odborných právnych znalostí je predpokladom pre kvalitné plnenie pracovných povinností či v profesii sudcu alebo advokáta.

Sudca, ktorý nedisponuje vysokou úrovňou znalostí znevažuje sudcovskú profesiu a v očiach verejnosti i médií vrhá zlé svetlo na fungovanie celého súdneho systému v spoločnosti. Preto zákonodarca ošetril sudcovu odbornosť v § 30 ods. 7 zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediacich tak, že: „Sudca je povinný prehlbovať si svoje odborné vedomosti a využívať ponúknuté možnosti na vzdelávanie Justičnou akadémiou“. Konštatujeme preto, že sudca je povinný počas celého výkonu svojej funkcie sa celoživotne vzdelávať a prehlbovať svoje právne znalosti nielen samoštúdiom, ale i prostredníctvom vzdelávacích podujatí a seminárov, organizovaných Justičnou akadémiou. Chápeme, že detailná interpretácia a aplikácia právnych noriem a sledovanie častých zmien v legislatíve je veľmi náročné. Preto aj z tohto dôvodu si myslíme, že povolanie sudcu patrí k jedným z najnáročnejších.

Takisto je nevyhnuté, aby aj advokát mal dostatok odborných vedomostí. Podľa Krskovej (2008, s. 57) „podstatou povolania advokáta nie je vysoká úroveň jeho znalostí. Tie sú iba predpokladom výkonu povolania“. Uvedené nás môže navádzať k mylnému názoru, že advokát nemusí mať dostatok vedomostí. Opak je pravdou. Advokát musí ovládať právne predpisy a etické princípy, pretože by sťažoval nielen prácu sudcu, ale neodborným poskytnutím právnej pomoci by mohol uškodiť svojmu klientovi.

Sudca a advokát pri výkone svojej profesie zasahujú do života ľudí, preto je nevyhnuté, aby neustálym vzdelávaním postupne odstraňovali svoje vedomostné medzery a nedostatky, aby ich odborné a morálne kvality boli na čo najvyššej úrovni.

Princíp všeobecnej vzdelanosti je pri výkone sudcovskej a advokátskej profesie nevyhnutnou podmienkou naplnenia vyššie uvedeného princípu odbornosti. Všeobecná vzdelanosť neznamená vysokoškolské vzdelanie, neznamená ani akési encyklopedické vedomosti. Znamená všeobecný prehľad z rôznych oblastí vedy, kultúry, umenia, ktoré sú potrebné na formovanie vnútornej filozofie každého z nás.

Na kvalitný výkon sudcovskej a advokátskej profesie nepostačuje iba vysoká úroveň odborných znalostí. Sudca a advokát musí mať dostatočné vedomosti z rozličných ľudských oborov, musí poznať kultúru a históriu národa a musí vedieť, čím žije a kam smeruje spoločnosť, ktorej morálku predstavuje. Sudca a advokát by mal preto čítať krásnu literatúru, navštevovať divadlá. Iba takýto sudca, ktorý má dostatok všeobecných znalostí môže vypočúvať účastníkov konania a odborných otázkach a spravodlivo rozhodnúť a iba takýto advokát, ktorý sa vie vcítiť do uvažovania a chápania svojich klientov, im vie poskytnúť adekvátnu právnu pomoc na ochranu ich práv a záujmov (Rubeš, 1991, s. 496).

Sudcovia a advokáti získavajú teoreticko-právne základy potrebné na výkon svojho povolania na univerzitách. Pri univerzitnej príprave však absentuje príprava všeobecných znalostí. V tejto súvislosti Čipkár (2003, s. 4) uvádza: „Dôraz sa kladie na zvládnutie čisto odborných „pozitívnych“ učebných predmetov. Často sme zahľadení iba do svojho vedného odboru a chýba nám akýsi ľudský rozmer pri výkone svojej profesie, jej humánne poslanie, služba človeku, ohľad na jeho osud, dôsledky, chýba nám obyčajná ľudská zodpovednosť, nehovoriac už o profesijnej“. Z uvedeného konštatujeme, že ak je niekto odborne vzdelaný, neznamená to, že je aj múdry a humánný. Aj vzdelaný človek môže trpieť nedostatkom duchovnosti, morálnosti. Preto si myslíme, že do budúcnosti by bolo potrebné do vysokoškolských učebných osnov zahrnúť aj výučbu základov morálky a všeobecnej vzdelanosti.

Nielen porušenie zákona je neetické, ale aj nespravodlivé rozhodnutie spôsobené nevedomosťou. Čechotová (2005, s. 143) v tejto súvislosti upozorňuje: „Nedostatočná znalosť spoločenskovedného základu sa následne premieta do chabých teoreticko-právnych základov a následne obmedzenej aplikácie práva u mnohých právnych praktikov. Tak sa potom stretávame s rôznorodým výkladom a aplikáciou zákona“. Nejednotnosť právnych záverov spôsobených nedostatočnou odbornosťou a všeobecnou vzdelanosťou je na Slovensku obrovským problémom. Rozličná interpretácia a aplikácia právnych noriem

spôsobuje v spoločnosti právnu neistotu, pretože obyčajný človek má potom problém rozlíšiť, ktoré správanie je správne a ktoré nie.

Na Slovensku je preto nevyhnutná sebaočista súdnictva i advokácie od neodborných a nekompetentných sudcov i advokátov. Túto funkciu by mali plniť disciplinárne orgány. Pokiaľ budú mať iba akúsi ochrannú otcovskú funkciu a budú sa báť zverejniť rôzne prešľapy svojich členov, aby tým neznevážili celú profesiu, ich činnosť je zbytočná. Prax je však taká, že problémy v uvedených profesiách sa zvaľujú na účastníkov konaní alebo na klientov. Možno, že je problém aj vo verejnosti, v jej nedostatočnej informovanosti a bojovnosti, aby upozorňovala na nespravodlivé rozhodnutia alebo nekompetentné právne zastúpenia. Možno, že sa ľudia boja, že budú stíhaní pre krivé obvinenia alebo urážku na cti, pretože je stále veľkým problémom pre jednoduchých občanov získať dôkaz o profesionálnom zlyhaní sudcu či advokáta (Krsková, 2008, s.60).

Záverom konštatujeme, že na Slovensku pociťujeme absenciu vzdelávania sudcov a advokátov. Z tohto dôvodu sú sudcovia a advokáti pri výkone svojich profesií samoukmi. Praktické skúsenosti a poznatky, ktoré sa týkajú techniky súdenia a obhajovania sú nútení preberať od svojich funkčne starších kolegov. Preto pokladáme za potrebné apelovať na činnosť Justičnej akadémie i Advokátskej komory, aby zintenzívnili svoje vzdelávacie programy na rozširovanie a zdokonaľovanie odbornej úrovne sudcov i advokátov, aby sa zabránilo rôznorodému výkladu a aplikácii práva.

Záver

Zámerom bakalárskej práce bolo z teoretického pohľadu priblížiť profesiu sudcov a advokátov, ich vzájomné vzťahy, ako aj vzťahy k verejnosti. Jej hlavným cieľom bolo poukázať nato, že profesia sudcu a advokáta nie je založená iba na dôslednej interpretácii a aplikácii právnych predpisov, ale aj na dodržiavaní etických princípov a najvyšších štandardov etického správania.

Sudcovia a advokáti pri výkone svojho povolania vstupujú do vzájomných vzťahov, ktoré formujú nielen právne normy, ale aj etické princípy. Právne normy sa vplyvom rôznych spoločenských a ekonomických zmien postupne vyvíjali a menili, pričom etické princípy zostali nezmenené.

V posledných rokoch klesla v očiach verejnosti prestíž sudcovského a advokátskeho povolania. Určitým spôsobom k tomu prispeli aj príslušníci oboch profesií svojím nemorálnym správaním a nedodržiavaním etických princípov pri výkone povolania. Etické problémy medzi sudcami a advokátmi začali byť badateľné po novembrovej revolúcii v roku 1989. Mnohí sudcovia súdov Slovenskej republiky sa rozhodli súdy opustiť a začali pôsobiť ako advokáti. Prestupom do druhej profesie získali reálny prehľad o pozitívach a negatívach opačnej profesie. Z etického hľadiska im toto rozhodnutie vytýkať nemôžeme. Stále však musia dbať na zachovanie dôstojnosti sudcovského i advokátskeho povolania. Sudca i advokát je neustále stredom pozornosti nielen na súde, ale aj mimo súdu. Verejnosť kladie zvýšenú pozornosť nielen na ich profesionálny, ale aj osobný život, či nemajú napríklad sklony k alkoholizmu alebo k domácemu násiliu. Pozornosť je tým väčšia, čím v menšom meste sudca či advokát pôsobí. Široká verejnosť od príslušníkov oboch profesií očakáva a môžeme povedať, že dokonca vyžaduje, aby dôstojne vystupovali, boli čestní, slušní a zodpovedne pristupovali k plneniu svojich úloh. Z pohľadu týchto hodnotiacich kritérií si občania vyberajú advokátov na poskytovanie právnej pomoci. Zákon nepovoľuje aj voľný výber sudcu, zákonný sudca je pridelený na rozhodovanie v konkrétnom spore výlučne prostredníctvom elektronickej podateľne súdu. Mnohí si preto vyberajú advokátov podľa ich profesionálnych a osobných vzťahov k sudcom, pretože očakávajú pre nich priaznivé skončenie súdneho procesu, čo je veľmi neetické. Je obrovskou chybou slovenskej verejnosti, že nie je ochotná podrobiť sa objektívnej spravodlivosti, ale od svojich advokátov očakáva priaznivé ukončenie súdneho sporu za akúkoľvek cenu a akýmikoľvek prostriedkami.

Za najdôležitejší etický princíp výkonu profesie sudcu a advokáta považujeme princíp spravodlivosti. Spravodlivosť a rovnosť je základom ľudskosti. Z právneho hľadiska základom princípu spravodlivosti je objektivita právnika, ktorá nie je závislá od jeho subjektívnej vôle. Problémom však je, že vznikajú súdne rozhodnutia, ktoré sú zmätočné, nezákonné a nespravodlivé. U verejnosti vzbudzujú preto oprávnenú kritiku a podozrenie, že sudca prehliadol alebo podcenil závažný argument, súvisiaci s predmetom sporu. Na princíp spravodlivosti nadväzuje princíp zodpovednosti, ktorý od sudcu a advokáta vyžaduje zodpovedný prístup k úlohám, ktorými ich poverila spoločnosť. Jeho uplatňovanie je však diskutabilné, pretože ak sa sudca k svojim pracovným úlohám nestavia čo najdisciplinovanejšie, zodpovednosť preberá štát. Ak si však svoje úlohy neplní zodpovedne advokát, vzniká dôvod na disciplinárne konanie. Ďalšie problémy vzájomných vzťahov v sudcovskej a advokátskej profesii sa týkajú princípu dôstojnosti, korektnosti, slušnosti, svedomitosti a tolerancie. Problémovým je aj princíp čestnosti, pretože široká verejnosť z dôvodu odstránenia rodinkárstva a korupcie očakáva u sudcov a advokátov elimináciu takých vlastností, ako je klamstvo, nepoctivosť, zneužitie právomoci, čo nie je pre všetkých sudcov a advokátov ľahko splniteľnou požiadavkou. Odbornosť a všeobecná vzdelanosť je základom charakteristiky odborníka a nevyhnutým predpokladom správneho výkonu oboch profesií. Je nevyhnutné, aby sa sudca i advokát neustále vzdelávali a dopĺňali svoje vedomosti, pretože sudca, ktorý nedisponuje dostatkomb odborných vedomostí znevažuje sudcovskú profesii a advokát, ktorý neovplyva dostatkomb znalostí, metód a techník obhajoby, znevažuje advokátsky stav.

Dnes môžeme povedať, že etika má nezastupiteľné miesto pri výkone profesie sudcu a advokáta, pretože ovplyvňuje zákony a je východiskom pre právo. Verejnosť očakáva od sudcu aj advokáta v profesijnom i súkromnom živote vysoko morálne správanie a konanie. Na Slovensku nie všetci sudcovia a advokáti dodržiavajú etické princípy a majú vnútorne osvojené morálne hodnoty. Riešenie problému ako prinútiť sudcov a advokátov dodržiavať etické princípy vidíme v reforme súdnictva a advokácie, v sprísnení výberových konaní, ako aj v sprísnení predpisov o disciplinárnom previnení, ako efektívnom spôsobe očisty justície. V boji proti korupcii považujeme za potrebné zriadiť linku na ohlasovanie korupcie v justícii. Zavedenie verejnej občianskej kontroly činnosti sudcov a advokátov považujeme za najúčinnjší spôsob riešenia danej problematiky. Záverom zdôrazňujeme, že reformu súdnictva a advokácie nie je možné uskutočniť bez zmeny myslenia a sebavnímania sudcov a advokátov.

Zoznam použitej literatúry

- Advokátsky poriadok. 2010. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1, 2010, č. 6, s. 4-11.
- AGAFONOVÁ, M. 2006. *Etika*. Košice : Technická univerzita, 2006. [cit. 2011-02-07] Dostupné na internete: <http://web.tuke.sk/ksv/skripta_etika.pdf.
- ANZENBACHER, A. 1994. *Úvod do etiky*. Praha : Academia, 1994. 292 s. ISBN 80-200-0917-5.
- BRÁZDOVÁ, D. 1992. *Pravidlá spoločenského správania*. Bratislava : IRIS, 1992. 103 s. ISBN 80-900530-6-8.
- BREZINKA, W. 1996. *Filozofické základy výchovy*. Praha : Zvon, 1996. 213 s. ISBN 80-7113-169-5.
- BUDA, B. 1994. *Empatia psychológia vcítenia a vžitia sa do druhého*. Nové Zámky : Psychoprof, 1994. 340 s. ISBN 80-967148-0-5.
- ČEČOTOVÁ, V. 2005. *Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve*. Bratislava : Epos, 2005. 223 s. ISBN 80-8057-638-6.
- ČIPKÁR, J. 2003. *Profesijná etika právnika*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2003. 173 s. ISBN 80-7097-355-2.
- DEMČÁK, S. 2009. O záväznosti judikatúry v podmienkach Slovenskej republiky. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2009, roč. XV, č. 6, s. 8-13.
- DIATKA, C. 2001. *Etika a súčasnosť*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, 2001. 154 s. ISBN 80-8050-493-8.
- DIATKA, C. 2005. *O etike a hodnotách*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, 2005. 156 s. ISBN 80-8050-822-4.
- HARVÁNEK, J. a kol. 2000. *Teorie práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2000. 341 s. ISBN 80-210-1791-0.
- JABLONKA, B. 2003. Etická a právna zodpovednosť advokáta v slovenskom právnom poriadku. In *Bulletin slovenskej advokácie*. ISSN 1335-1079, 2003, č. 5-6, s. 46-60.
- JANOTOVÁ, H. a kol. 2005. *Profesijná etika*. Praha : Eurolex Bohemia, 2005. 96 s. ISBN 80-86861-43-0.
- KERECMAN, P. 2009. Sudcovia a advokáti, alebo o etických aspektoch vzťahov profesií. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 8-9, s. 929-957.
- KLOPFER, M. 1995. *Etika podnikania*. Bratislava : Slovenské pedagogické

- nakladateľstvo, 1995. 70 s. ISBN 80-08-01023-1.
- KRSKOVÁ, A. 1994. *Etika právnického povolania*. Bratislava : UK, Právnická fakulta, 1994. 132 s. ISBN 80-7160-065-2.
- KRSKOVÁ, A. 2008. *Etické desatoro začínajúceho advokáta*. Bratislava : Iura Edition, 2008. 282 s. ISBN 978-80-8078-185-9.
- KRSKOVÁ, A. 2009. Kritika súdnictva a potreba etického kódexu. In *Prístup k spravodlivosti -bariéry a východiská*. Pezinok : VIA IURIS -Centrum pre práva občana, 2009. ISBN 978-80-970467-5-0, s. 46-50.
- MIEDZGOVÁ, J. 2003. *Základy etiky*. 4. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2003. 111 s. ISBN 80-10-00241-0.
- RUBEŠ, J. 1991. O niektorých etických zásadách každodenní práce sudcu a advokáta. In *Právo a zákonnosť*. ISSN 1210-0900, 1991, roč. 39, č. 9, s. 492-506.
- STREMPEK, P. 2007. Základné princípy sudcovskej etiky. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, 2007, roč. 59, č. 2, s. 256-263.
- VAJDA, J. 2001. *Sociálna etika*. Nitra : UKF, Filozofická fakulta, 2001. 117 s. ISBN 80-8050-357-5.
- VAJDA, J. 2004. *Úvod do etiky*. Nitra : ENIGMA, 2004. 251 s. ISBN 80-89132-12-X.
- Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.